

Guia per a l'elaboració de diagnòstics de seguretat amb visió de gènere a l'àmbit rural i urbà

**Maria Naredo Molero
i Praxàgora Cooperativa**

Generalitat de Catalunya
**Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació**

BIBLIOTECA DE CATALUNYA - DADES CIP

Naredo Molero, Maria

Guia per a l'elaboració de diagnòstics de seguretat amb visió de gènere a l'àmbit rural i urbà

Referències bibliogràfiques

I. Praxàgora, Soc. Coop. Mad. II. Catalunya. Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació III. Títol

1. Violència envers les dones – Catalunya – Prevenció 2. Drets de les dones – Catalunya 3. Catalunya – Política social

396:343.85(467.1)

Autores: Maria Naredo Molero i Praxàgora Cooperativa

Edita: © Generalitat de Catalunya

Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

Barcelona, setembre 2010

Tiratge: 2.000 exemplars

Disseny gràfic i impressió: Opac, taller creatiu

Dipòsit legal: B-33270-2010

Em plau presentar-vos la *Guia per a l'elaboració de diagnòstics de seguretat amb visió de gènere a l'àmbit rural i urbà*, elaborada des del Programa per a l'Equitat de Gènere del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació.

La seguretat no només és un dret fonamental, sinó també una condició indispensable pel lliure exercici de la llibertat de totes les persones. I tant pel que fa al disseny de polítiques de seguretat, com en l'estudi de la seguretat objectiva i de la percepció de la seguretat, tradicionalment s'ha deixat de banda les demandes i necessitats específiques que tenen les dones.

Les administracions públiques han de garantir la seguretat en igualtat de condicions a tota la població. I per aconseguir-ho es fa imprescindible portar a terme actuacions que prioritzin l'atenció a persones en situació de vulnerabilitat a fi de garantir-los precisament la igualtat d'accés a la seguretat a la qual tenen dret. És per això que des del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació hem impulsat l'elaboració d'aquesta guia, per incorporar la mirada de les dones i la seva experiència en la planificació de polítiques de seguretat a les nostres ciutats i els pobles.

La visió, les necessitats i les expectatives de les dones són variables a incorporar si volem que la gestió de la seguretat sigui adequada a la realitat d'una societat diversa. En aquest sentit, la guia ens anima a impulsar processos participatius, que ens aportin un coneixement real sobre el concepte de seguretat que tenen les dones, contemplant les seves necessitats i el seu coneixement de la localitat on viuen, tenint en compte a dones que moltes vegades són poc visibles socialment i treballant sempre des d'un òptica multidisciplinar.

Desitjo que aquesta guia sigui una bona eina per les administracions locals per construir un model de ciutat entès com un pacte de convivència, en el que es tinguin en compte les necessitats i subjectivitats de totes les persones. En definitiva, per construir ciutats més democràtiques i equitatives, més segures per a tothom i amb major qualitat de vida.

Joan Saura i Laporta

Conseller d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

1 Introducció

Pàg 8

2 Bases per a la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques de seguretat

Pàg 12

- 2.1. Precisions conceptuals **14**
- 2.2. La perspectiva de gènere: ampliar la mirada de la seguretat **15**

4 L'elaboració de diagnòstics de seguretat ciutadana amb visió de gènere

Pàg 28

- 4.1. Fase inicial: Principis, objectius i abast del diagnòstic **30**
- 4.2. Fase de preparació i de recollida d'informació prèvia **32**
- 4.3. Fase de planificació **38**
- 4.4. Fase de recollida de la informació **39**
- 4.5. Fase d'anàlisi, devolució i sistematització de la informació **53**
- 4.6. Fase de comunicació de resultats i d'elaboració del pla d'acció **54**

3 Antecedents internacionals, estatals i catalans

Pàg 20

5 Definició d'estratègies

Pàg 56

- 5.1. Actuacions sobre les arrels de la por: modificar els patrons de socialització **58**
- 5.2. Intervenció en l'espai públic i foment de la convivència **60**
- 5.3. Policia de proximitat i altres mesures de control formal **64**
- 5.4. La seguretat a l'espai privat - comunitari: el dret de les dones a una vida sense violència **67**

6 Seguiment i avaluació

Pàg 70

7 Problemes que ens podem trobar en un procés d'aquestes característiques i possibles solucions

Pàg 74

8 Fitxes

Pàg 80

- Fitxa 1:** Taula de fonts d'informació quantitativa i qualitativa **82**
- Fitxa 2:** Tallers i grups d'informació qualitativa. Dades clau **84**
- Fitxa 3:** Exemple de metodologia per a l'elaboració d'un mapa de percepció i victimització **85**
- Fitxa 4:** Línies d'acció recomanades **87**
- Fitxa 5:** Indicadors per mesurar el grau d'institucionalització de la visió de gènere en les polítiques municipals de seguretat **88**

9 Glossari de termes

Pàg 90

10 Bibliografia i enllaços d'interès

Pàg 98

Introducció

1 Introducció

La seguretat és un dret fonamental, reconegut a la Declaració Universal dels Drets Humans que té una estreta relació amb la llibertat (d'expressió, decisió i moviment) i amb el dret de les persones a no patir violència. S'inscriu al cor dels drets de la ciutadania, que les administracions públiques han de garantir en igualtat de condicions a tota la població.

Tradicionalment aquest dret s'ha considerat un "bé objectiu", viscut i percebut de forma homogènia pel conjunt de la ciutadania, i els problemes de seguretat s'han identificat i gestionat a través de polítiques neutres respecte del gènere. Tanmateix, a les últimes dècades s'ha posat de manifest l'impacte fonamental de la socialització de gènere a les diferents percepcions i experiències de seguretat d'homes i dones. Així mateix, s'ha posat de manifest l'impacte negatiu de les polítiques neutres en termes d'invisibilització i desatenció de les necessitats de seguretat de les dones, malgrat que aquestes constitueixen la meitat de la població.

Aquesta Guia convida a incorporar la perspectiva de gènere com a punt de partida per garantir una gestió de la seguretat adequada a les demandes i necessitats reals (no simbòliques) d'una ciutadania diversa. Reconèixer la complexitat dels problemes de seguretat derivats de les necessitats d'una ciutadania diversa, requereix un plantejament integral i interdisciplinari dels mateixos.

Per tots aquests motius, s'aconsella revisar els enfocaments i formes de treball i incorporar noves eines, nous actors i aliances. Ja no es convoca un únic sector institucional (policia) sinó a una multiplicitat d'actors socials i institucionals, la coordinació i proximitat als problemes dels quals resulta fonamental. El sector policial continua sent un dels pilars de la gestió de la seguretat, però ha d'assumir un treball en xarxa amb altres sectors i combinar el rol de reacció i repressió davant les greus violacions dels drets humans, amb una funció més propera i preventiva als barris.

L'objectiu principal d'aquesta Guia és proporcionar consells i eines per a què les administracions públiques assumeixin aquests desafiaments amb la preparació necessària. Està dirigida principalment al personal tècnic i polític de les corporacions municipals, per ser les administracions més properes a la població i tenir un paper fonamental en la garantia dels drets de la ciutadania. Tanmateix, també pretén aportar enfocaments i metodologies d'utilitat per a altres administracions i institucions.

Amb la finalitat d'adequar el contingut de la Guia a la realitat urbana i rural dels municipis catalans, s'han elaborat prèviament quatre estudis de camp. Aquests estudis han proporcionat informació fonamental sobre:

- Demandes de seguretat específiques de les dones en funció de les diferents tipologies urbanes (municipi rural, municipi mitjà d'interior, municipi costaner turístic i gran ciutat);
- Mapes d'actors socials i institucionals clau;
- Reptes i obstacles del treball interdisciplinari vist per les i els diferents actors implicats (personal tècnic i polític de les àrees d'igualtat, espai públic, i seguretat dels ajuntaments, forces de seguretat locals i autonòmiques, així com organitzacions de la societat civil).
- Bones pràctiques per fomentar la seguretat objectiva i millorar la percepció de seguretat de les dones.

Concretament, els casos estudiats han estat els següents:

- Barcelona (Ciutat Vella), com a exemple de barri cèntric de gran ciutat amb una pluralitat de desafiaments en clau de seguretat i amb experiències prèvies.
- Girona, capital de província (municipi mitjà) amb experiències prèvies.
- Mataró, exemple de municipi mitjà del litoral amb experiències prèvies.
- Guissona (Lleida), exemple de municipi petit (6.000 habitants) amb treball en igualtat d'oportunitats i convivència.

Adoptar aquesta metodologia per a l'elaboració de la Guia ha suposat la participació, a través d'entrevistes, individuals i grupals, de prop de 40 persones (responsables polítics, personal tècnic, societat civil), pertanyents als esmentats territoris. Totes elles han mostrat un gran compromís amb la millora de la qualitat de vida i de la seguretat de les dones als seus territoris, i cal agrair especialment la seva contribució desinteressada.

El contingut del document s'estructura entorn dels següents apartats:

- Precisions conceptuals i d'enfocament.
- Antecedents internacionals, estatals i catalans.
- Claus per a l'elaboració de diagnòstics.
- Propostes per a la definició d'estratègies, amb sistematització d'experiències reeixides.
- Pautes per garantir un seguiment i una avaluació adequada.
- Apartats finals per aclarir conceptes i ampliar informació (problemes més comuns i solucions; glossari de termes, bibliografia i enllaços d'interès).

Per fer encara més útil, pràctic i concret el seu contingut, el cos central de la Guia porta annexes una sèrie de fitxes específiques sobre les etapes del procés i les principals tasques a realitzar, així com un test per mesurar el grau d'incorporació de la perspectiva de gènere a les polítiques de seguretat.

The page features several thin, orange, curved lines that sweep across the top and right sides. On the left side, there is a solid orange square containing a large white number '2'.

2

**Bases per a la
incorporació de
la perspectiva
de gènere en
les polítiques de
seguretat**

2 Bases per a la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques de seguretat

2.1. Precisions conceptuals

La **discriminació** exercida contra les dones pel fet de ser dones és un fet sociopolític, i no natural, al qual s'ha de fer front a través de respostes polítiques i socials que tinguin incidència en l'esfera pública i en la privada. La discriminació suposa que les dones vegin molt sovint minvades les seves oportunitats d'accés i gaudi de drets de ciutadania, com la seguretat, i que pateixin abusos específics, com la violència masclista.

Per explicar el caràcter no natural, sinó construït, de la discriminació i dels desavantatges de les dones davant dels drets i les oportunitats, es va crear la categoria "gènere" (el cultural, el construït socialment) com a contraposició a "sexe" (el biològic). El **gènere** fa referència a pràctiques, valors, costums, actituds i expectatives que la societat –i no la naturalesa– assigna de forma diferenciada a cadascun dels sexes.

Considerar el gènere al costat d'altres factors de discriminació, com l'edat, l'ètnia, la condició migratòria, o l'orientació sexual, suposa reconèixer les desigualtats existents entre homes i dones (dins d'una ciutadania diversa) i els seus impactes en l'accés efectiu als drets de ciutadania. El gènere és un factor transversal a la resta de factors de discriminació.

Ètnia

Edat

Condició migratòria

Orientació sexual

Classe social

És important no utilitzar el concepte *gènere* com a sinònim de *dones*, ja que si les relacions de gènere afecten a homes i dones, la seva mirada i la seva superació implicarà canvis socials que involucraràn tots dos sexes, i que suposaran una millora de la qualitat de vida de la societat en el seu conjunt. Per tant,

perspectiva de gènere ≠ perspectiva de les dones.

La **perspectiva o enfocament de gènere** implica:

- Una forma sistemàtica d'**observar l'impacte** diferenciat de pràctiques, projectes, polítiques i lleis sobre els homes i les dones i sobre les relacions entre ambdós.
- **Fer visible** allò que estava ocult: necessitats, experiències i abusos que pateixen les dones, pel fet de ser dones o que les afecten de forma desproporcionada.
- Posar en primer pla els **efectes discriminatoris** derivats de l'assignació de rols i oportunitats i actuar per transformar les causes d'aquesta discriminació.

Una forma de posar en pràctica la perspectiva de gènere en les polítiques públiques és la implementació **d'accions positives**, és a dir, mesures que tenen com a finalitat contribuir a tancar les diferències existents entre la igualtat de drets i oportunitats en el plànol legal i la desigualtat real entre dones i homes. Les accions de participació i les auditories de seguretat realitzades exclusivament amb dones són un exemple d'aquest tipus de mesura.

En suma, incorporar la perspectiva de gènere és per tant un compromís amb els drets de ciutadania de les dones, que a més implica una millora de l'actuació professional i de les polítiques en general, i això reverteix en la comunitat.

2.2. La perspectiva de gènere: ampliar la mirada de la seguretat

La política de gestió de la seguretat ha de considerar, en primer lloc, que les dones i els homes aprenen a relacionar-se amb les persones i amb l'entorn de manera diferenciada, i que aquestes diferències tenen un impacte decisiu en la percepció de la seguretat, així com en les fonts d'inseguretat objectiva i en la violència que troben al llarg de les seves vides. Des d'aquesta premissa, les polítiques de seguretat han de visibilitzar les necessitats i demandes específiques de les dones, i actuar sobre les relacions de gènere per pal·liar discriminacions estructurals que puguin obstaculitzar l'accés efectiu de les dones a la seguretat.

Les percepcions i experiències diferenciades de les dones davant la seguretat aconsellen revisar els plantejaments de base del model de seguretat ciutadana tradicional, i incorporar els següents elements:

Què entenem per seguretat objectiva?

Les experiències d'inseguretat de les dones van més enllà de l'equació tradicional de "seguretat = absència de criminalitat de carrer" i conviden a reprendre el significat etimològic de *securitas* (cuidat de si) i a abordar d'una manera connectada totes les fonts d'inseguretat. S'hauria d'**ampliar**, per tant, **l'abast del concepte de seguretat objectiva** a comportaments delictius i no delictius a l'espai públic i privat.

En general, les agressions més greus contra els drets humans sofertes per les dones són causades per homes del seu entorn, especialment per la seva parella o exparella. No obstant això, aquests abusos malgrat la seva gravetat solen estar subrepresentats a les estadístiques oficials. L'espai privat ha estat escassament considerat per les polítiques de seguretat, amb l'excepció dels casos més greus d'agressions físiques contra les dones. Tampoc no ha estat objecte d'estudi i atenció l'impacte que poden tenir les agressions a què s'enfronten les dones en aquests espais invisibles sobre la seva percepció de seguretat davant la utilització de l'espai públic.

Les estadístiques mostren que a l'espai públic els homes pateixen agressions violentes en major proporció que les dones (taula 1). No obstant això, les dones són més sovint víctimes d'ofenses i actituds masclistes a l'espai públic i també al laboral o comunitari. Es tracta de tota una sèrie de conductes que no estan tipificades com a delictes però que constitueixen ofenses quotidianes fonamentals en el manteniment de les relacions de poder entre homes i dones i que incideixen en el fet que les dones sentin que el seu espai personal està permanentment subjecte a una possible invasió masculina.

Taula 1. Víctimes d'homicidi i lesions a Catalunya. 2009

TIPUS DE DELICTE	MOSSOS D'ESQUADRA			POLICIA LOCAL		
	DONA	HOME	TOTAL	DONA	HOME	TOTAL
DE L'HOMICIDI I LES SEVES FORMES						
Homicidi dolós	109	251	360	5	47	52
Assassinat	9	6	15			
Homicidi imprudent	7	8	15	5	5	10
Total	125	265	390	10	52	62
DE LES LESIONS						
Lesions (baralla tumultuària)	19	144	163	6	50	56
Lesions	1.129	4.242	5.371	176	594	770
Lesions (pèrdua membre/òrgan principal)	2	2	4			
Lesions (mutilació genital)	2		2			
Lesions imprudents	21	26	47	18	12	30
Maltractaments en l'àmbit de la llar	7.473	1.786	9.259	1.612	240	1.852
De les lesions genèriques	0	2	2			
Total	8.646	6.202	14.848	1.812	896	2.708

Font: Generalitat de Catalunya, Departament d'Interior, Relacions institucionals i Participació.

A la vista de les diferències esmentades, és fonamental que les polítiques de seguretat ciutadana tinguin en compte les fonts objectives d'inseguretat que afecten les dones a la seva vida privada, comunitària, i a l'espai públic. Per aquests motius és important superar la visió tradicional que divideix la vida de les persones i que contraposa la seguretat del domicili ("cau") als perills de l'espai públic.

Els missatges rebuts per les dones des de la infància promouen la identificació del perill amb l'espai exterior i amb les persones desconegudes. No obstant això, l'experiència posterior indica que el propi domicili pot ser l'espai més insegur des

d'un punt de vista objectiu i que les agressions solen provenir dels homes més propers, sovint fins i tot de qui exerceix el rol de "protector".

Aquesta Guia convida a prendre en consideració l'amplitud de fonts d'inseguretat objectiva i vincular el treball sobre els espais públics i sobre les relacions, per promoure:

**Espais segurs
Relacions segures**

La importància de la percepció

D'altra banda, l'experiència de les dones aporta informació reveladora que ajuda a superar una altra creença lligada a l'enfocament ordinari de la seguretat pública: la vinculació entre la percepció de la inseguretat i la criminalitat objectiva.

Zones insegures = zones amb major taxa de criminalitat documentada
Persones insegures = persones més victimitzades

Cal anar més enllà de les agressions concretes viscudes, i buscar les arrels de la por a la socialització, en l'educació de les dones i dels homes, i comprendre la funció d'aquests mecanismes de creació de por.

Una de les característiques que diferencien la socialització de les dones de la dels homes respecte de l'ús de l'espai públic i de les relacions personals, és l'aprenentatge de nombroses estratègies d'autoprotecció per part de les dones.

Apreses al llarg de la infància, les estratègies d'autoprotecció incideixen davant la menor exposició de les dones al risc a l'espai públic. Però aquestes no són innòcues. Limiten la seva llibertat de moviment i d'ús dels espais públics. No sortir de nit, no transitar per determinats carrers, controlar la forma de vestir-se, són estratègies que limiten greument la llibertat i l'autonomia personal. Els principals efectes del sentiment d'inseguretat a la vida ciutadana de les dones són els següents¹:

- Restriccions en la seva mobilitat
- Obstacles per a la participació a la vida social
- Dependència de la protecció d'altres persones (generalment homes)
- Manca d'autoconfiança i desconfiança en altres persones
- Aïllament

¹ CAFSU. La seguridad de las mujeres. De la dependencia a la autonomía. Montreal 2002.

- Transmissió del sentiment d'inseguretat a les nenes
- Sentiment de culpabilitat i de responsabilitat davant d'un incident
- Invalidació de la seva pròpia experiència (no hauria de tenir por...)

És a dir, un dels elements essencials que haurien de caracteritzar les polítiques de seguretat amb perspectiva de gènere és reconèixer la importància del component subjectiu (el sentiment, la percepció) de la seguretat i identificar les diferències degudes al gènere, així com l'edat, la discapacitat, o la condició migratòria.

Resposta integral, interdisciplinària i participativa

La incorporació de la perspectiva de gènere requereix, així mateix, prendre com a punt de partida la complexitat del fenomen de la seguretat urbana, les seves múltiples causes i manifestacions. Això exigeix una **resposta integral** que convoca una multiplicitat d'actors institucionals i socials. A la institució municipal s'imposa un treball **coordinat** entre l'àrea de seguretat, les relacionades amb el disseny i la gestió urbana (urbanisme, transport, Agenda local 21), l'àrea d'igualtat o de dones, així com les àrees d'educació i serveis socials.

Alhora, és essencial aconseguir la implicació de la societat civil. Per a això és important l'ús de **metodologies participatives** que són, a la vegada, un instrument molt útil per aconseguir resultats fiables i adequats a la realitat, i un mitjà essencial per democratitzar la gestió municipal i per impulsar l'exercici efectiu dels drets de ciutadania de les dones. En l'àmbit social, les associacions de dones, així com altres moviments que incorporin la perspectiva de gènere s'haurien de considerar com a principals interlocutors en l'elaboració de diagnòstics i propostes, així com posteriorment per a l'avaluació de la seva posada en pràctica.

RESUM DE L'APARTAT 2

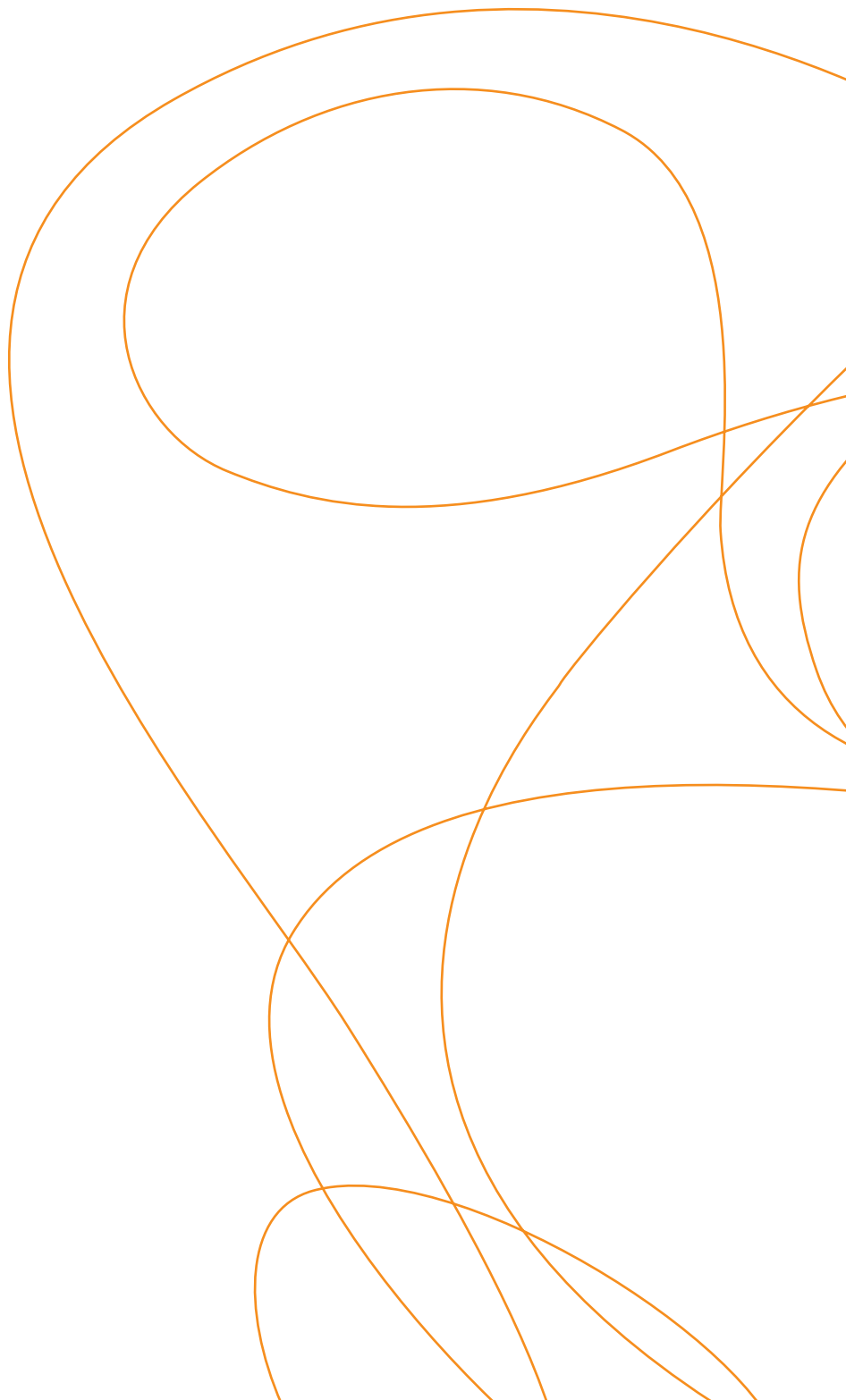
La incorporació de la perspectiva de gènere requereix prendre com a punt de partida la complexitat del fenomen de la seguretat urbana, de manera que s'integrin:

- Les diferents fonts d'inseguretat, tant les que es produeixen a l'esfera pública com a la privada;
- Les relacions d'opressió no delictives però que potencien el sentiment d'inseguretat i reforcen les estratègies d'autoprotecció de les dones.
- L'element subjectiu que genera sentiments d'inseguretat diferenciats en dones i homes.

Aquesta complexitat de partida aconsella plantejar la gestió del fenomen de la seguretat ciutadana des d'una perspectiva integral, interdisciplinària i amb participació d'una pluralitat d'actors socials i institucionals.

**Antecedents
internacionals,
estatals i catalans**

3 Antecedents internacionals, estatals i catalans

En el marc de les polítiques de seguretat, a les dècades dels 80 i els 90 es va consolidar una línia de treball basada en les mesures de prevenció davant les estratègies merament punitives de lluita contra la criminalitat. Amb aquest esperit va néixer l'any 1987 a Barcelona el Fòrum Europeu per a la Seguretat Urbana² (FESU), del qual formen part un ampli nombre de municipis catalans. Aquest grup de ciutats promou accions de prevenció de la inseguretat, seguint dos models de prevenció de la criminalitat i les conductes hostils en l'espai públic: la prevenció social (actuació sobre les causes socials de les conductes delictives o antisocials), i la prevenció situacional o ambiental (estratègies d'intervenció sobre l'espai urbà per eliminar o reduir les oportunitats de comissió delictiva o d'actuació molesta).

A Catalunya hi ha una llarga trajectòria d'estratègies preventives, i fins i tot un important desenvolupament de figures associades a aquesta perspectiva, com la policia de proximitat o la policia comunitària. Un exemple paradigmàtic és el Pla Local de Seguretat de Mataró. Aquest Pla, pioner en el seu àmbit, fou una experiència pilot lligada a la materialització de la Llei 4/03 d'Ordenació del Sistema de Seguretat pública de Catalunya. L'experiència, que es va iniciar al 2005, constitueix un programa d'actuació en seguretat pública que comprèn, des d'una perspectiva global, tots els agents i serveis amb competència en matèria de seguretat: protecció civil, policia local, urbanisme, sanitat, etc. amb l'objectiu de conèixer i avaluar permanentment l'estat de la seguretat pública, detectar les necessitats i demandes de la ciutadania i impulsar un model de millora contínua en eficàcia, eficiència i qualitat dels serveis de seguretat pública.³

La prevenció de la inseguretat a través d'intervencions en l'espai públic té una trajectòria destacada a Catalunya. Un dels exemples més assenyalats de la prevenció de la inseguretat a través de l'urbanisme és la política denominada "d'urbanisme preventiu", desenvolupada en els últims anys al Districte de Ciutat Vella (Barcelona) en matèria de disseny i gestió dels espais públics. L'urbanisme es pot dirigir a fomentar l'ús de l'espai públic com a fòrum de relació, des de la convicció que un espai transitat i utilitzat per la població és un espai segur⁴. Fins i tot, reconeixent que tota interacció ciutadana comporta, sovint, conflictes d'interessos, que haurà de resoldre quan es presentin.

Si la **perspectiva preventiva** en l'àmbit de la seguretat suposa un pas important cap al reconeixement de la complexitat del fenomen i la necessitat d'una aproximació integral i participativa, **la visió de gènere** va més enllà, i posa encara més èmfasi en la importància de la percepció i en la implicació de les ciutadanes en la identificació dels problemes i el disseny d'estratègies. Alhora, reforça la necessitat d'articular estratègies preventives.

² Foro Europeo para la Seguridad Urbana (<http://www.fesu.org>)

³ Pla de Seguretat local de Mataró. Ajuntament de Mataró (www.mataro.org)

⁴ Vegeu apartat 5.2 d'aquesta Guia.

La incorporació de la perspectiva de gènere a les polítiques de seguretat ciutadana té al **Canadà** el seu antecedent més destacat. Des de finals de la dècada dels 80 s'ha desenvolupat en aquest país un treball continuat, promogut per organitzacions de dones i per algunes administracions públiques, fonamentalment locals, de visibilització de les experiències de les dones en matèria de seguretat. En aquella dècada es va realitzar una gran mobilització, seguida a més de 30 ciutats, impulsada per l'Agrupació Quebequesa de Centres d'Assistència i Lluita contra les Agressions de Caràcter Sexual (CALACS), sota el lema "De nit, dones al carrer sense por".⁵

Pocs anys després, com a resposta a un important treball d'incidència política realitzat per col·lectius de dones canadenques, es creà a Mont-real, l'any 1988, el Comitè Dones i Ciutat (Femmes et Ville), la prioritat del qual va ser desenvolupar accions dirigides a fomentar la seguretat de les dones en l'espai públic i combatre la violència masclista. El 1992, també es crea el Comitè d'Acció de Dones i Seguretat Urbana (CAFSU, sigles en francès). Aquest Comitè va ser integrat per diferents grups de dones, institucions públiques i organitzacions socials, amb l'objectiu de millorar la seguretat objectiva i augmentar la sensació de seguretat en l'entorn urbà. L'any 2000, en el marc de la Marxa Mundial de les Dones, el CAFSU i el Comitè de Dones i Ciutat, van promoure un document que recull els principis d'un disseny urbà segur des de la perspectiva de gènere. Són els següents:

Principis de Mont-real

Sobre el disseny d'espais públics segurs

1. Conèixer on s'és i a on es va. *La senyalització.*
2. Veure i ser vista. *La visibilitat.*
3. Sentir i ser sentida. *La presència de persones.*
4. Poder escapar i tenir auxili. *La vigilància formal i l'accés a l'ajuda.*
5. Viure en un ambient net i acollidor. *La planificació i el manteniment dels llocs públics.*
6. Actuar en conjunt. *La participació de la ciutadania en les polítiques de seguretat.*

La principal eina metodològica derivada de les esmentades experiències varen ser les **auditories urbanes i caminades exploratòries** sobre seguretat urbana realitzades per dones. Són una eina d'avaluació participativa molt eficaç per analitzar la qualitat dels espais construïts i plantejar solucions urbanístiques destinades a incrementar la seguretat de les persones a l'entorn urbà.⁶ En l'apartat d'aquesta Guia dedicat al Diagnòstic se n'ofereix informació, i a l'Apartat 10. Fitxes, es desenvolupa la metodologia d'aquest tipus d'estratègia.

⁵ *La rue la nuit femmes sans peur*, versió quebequesa de Take Back The Night, a "La Seguretat de les Dones. De la Dependència a l'Autonomia", CAFSU, Montreal, 2002

⁶ Aquestes marxes de reconeixement van ser desenvolupades per primera vegada per Metro Action Committee on Public Violence Against Women and Children (METRAC) amb l'objectiu d'avaluar la seguretat de les dones a l'espai públic a Toronto.

A partir de l'exemple canadenc i fruit del treball realitzat a un bon nombre d'Estats, el 2006 va néixer una altra experiència innovadora en la incorporació de la visió de gènere en l'àmbit de la seguretat. Es tracta del Programa de les Nacions Unides, a través d'**Unifem**, "**Ciutats sense violència contra les dones: ciutats segures per a tots/es**" desenvolupat a Amèrica Llatina. Aquest programa es planteja elaborar propostes innovadores, generar mecanismes de col·laboració i reflexió conceptual, i desenvolupar i comparar experiències d'intervenció a les ciutats a través de quatre línies d'acció:

- Ampliació del coneixement i enfortiment del debat polític sobre la seguretat de les dones a les ciutats.
- Incorporació del tema de la violència de gènere a les agendes de les organitzacions socials i a les polítiques públiques.
- Proposta d'un Model participatiu d'intervenció socioterritorial desenvolupat i incorporat a les polítiques públiques.
- Enfortiment de xarxes d'organitzacions de dones per a la seva influència política davant dels governs i els organismes que fan polítiques públiques.

A l'**Estat espanyol** les estratègies de millora de la seguretat de les dones s'han emmarcat en dues línies de treball diferenciades i que, malgrat la seva evident complementarietat, sovint es desenvolupen de manera poc connectada:

- Estratègies per promoure la seguretat de les dones a l'espai públic, per mitjà d'actuacions de disseny i gestió de l'espai urbà sensibles al gènere, seguint l'exemple de les bones pràctiques que hem esmentat.
- Estratègies de prevenció i lluita contra la violència masclista, especialment a l'esfera privada i comunitària.

En el marc de la incorporació de la visió de gènere en les polítiques de disseny i gestió urbanística, s'han desenvolupat estratègies per a promoure la **seguretat a l'espai urbà**.

Un bon nombre de municipis bascos participen en la iniciativa anomenada **El Mapa de la Ciutat Prohibida** per a les dones, desenvolupada per primera vegada a Donosti i a Basauri⁷ entre els anys 2000-2002. El seu objectiu és fer visibles les experiències de les dones i les seves necessitats de seguretat en l'ús dels espais públics. I a partir d'aquí, identificar espais urbans de baixa qualitat i formular recomanacions a partir de les aportacions de les veïnes. Per al desenvolupament dels aspectes tècnics i metodològics acostumen a comptar amb l'assessorament i acompanyament d'arquitectes urbanistes o geògrafes.

⁷ Si voleu informació sobre aquesta iniciativa, es recomana la web del Col·lectiu Hiria: <http://www.hiriakolektibo.org/blog/proyectos/mapa-de-la-ciudad-prohibida-de-basauri/>; i de Plazandreok: <http://www.euskalnet.net/plazandreok/castellano/archivos/mapadelaciudadprohibida/textomapa.htm>

A Catalunya també existeixen iniciatives d'aquest tipus, fonamentalment impulsades i desenvolupades per arquitectes urbanistes. Un exemple d'aquestes iniciatives és el treball de Col·lectiu Punt 6,⁸ creat el 2006 i vinculat a la Universitat Politècnica de Catalunya. El seu objectiu és promoure la incorporació de l'equitat de gènere a les polítiques urbanístiques, i entre d'altres qüestions, tracten els aspectes de la seguretat a l'espai públic. Al Col·lectiu Punt 6 hi conflueixen dones amb trajectòries vitals i professionals diferents, si bé predominen les que tenen una formació acadèmica com a arquitectes. El punt en comú per a la reflexió i l'acció són les implicacions que comporta viure a les ciutats, pobles, barris i carrers des de l'experiència de les dones.

En general, aquest tipus d'estratègies de diagnòstic participatiu sobre la seguretat de les dones a l'espai públic acostumen a desenvolupar-se en coordinació amb els departaments o regidories de seguretat. Tanmateix, les seves metodologies segueixen sense formar part del nucli central de les polítiques de seguretat ciutadana.

Les **estratègies contra la violència masclista** s'emmarquen dins dels programes de seguretat pública, tant d'àmbit estatal com autonòmic i, cada vegada més, local. Malgrat aquest evident avenç, llevat d'excepcions, aquestes estratègies es circumscriuen a una àrea específica i la visió de gènere no acostuma a arribar a la resta de polítiques de seguretat ciutadana.

Les estratègies apuntades suposen un progrés important en la incorporació de la perspectiva de gènere en les polítiques de seguretat pública. Tanmateix, encara s'hauria d'avançar un pas més i transversalitzar aquesta perspectiva, no només en una o diverses línies d'actuació, sinó en tot el programa d'actuació de seguretat pública.

Una bona pràctica en aquest sentit és la política del **Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya** (d'ara endavant, Departament d'Interior), que avança cap a aquest enfocament transversal. Per una banda, creant el **Programa per a l'equitat de gènere**, que impulsa la incorporació de la visió de gènere en tots els projectes i programes del Departament a nivell intern i extern. I per una altra, mitjançant el **Programa de Seguretat contra la Violència Masclista**, que té entre els seus objectius fer visible la violència masclista com a part essencial de les polítiques de seguretat pública. El marc d'actuació d'aquest programa està determinat per la *Llei 5/2008, del dret de les dones a eradicar la violència masclista*, aprovada el mes d'abril de 2008. A diferència de la *Llei 1/2004 de Mesures de protecció integral contra la violència*

⁸ El nom del col·lectiu té a veure amb el Punt 6, l'equitat de gènere en l'ús de l'espai urbà i dels equipaments, de la Llei de Barris (Llei de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial, de 26 de maig de 2004) que és la primera normativa catalana que introdueix el gènere com a un paràmetre urbanístic. Per a més informació vegeu: www.punt6.net

de gènere de l'Estat espanyol, la llei **catalana** compromet les administracions autonòmiques i locals a prevenir i eradicar totes les manifestacions de la violència masclista, no només les que tenen lloc en l'àmbit de la parella o exparella. Una línia de treball prioritària d'aquest programa és l'elaboració, a partir de la identificació de bones pràctiques, d'un model d'atenció i protecció de les dones que pateixen violència masclista, estandarditzat i comú per a tot el territori català.

El Departament d'Interior desenvolupa una línia de treball important en l'àmbit de les enquestes de victimització i percepció de la seguretat. A més de les Enquestes generals de victimització i percepció que realitza anualment, el març del 2010 va realitzar la primera Enquesta de Victimització sobre violència Masclista de Catalunya.⁹ Aquest estudi pretén recollir informació sobre agressions no denunciades per complementar així les dades sobre victimització objectiva que utilitzen les forces i cossos de seguretat. També es proposa endinsar-se en els perjudicis i percepcions entorn de la violència masclista. Aquesta enquesta pretén servir per avaluar periòdicament el grau d'eficàcia de les polítiques catalanes envers la violència masclista. Al següent quadre, es presenten les manifestacions de violència contra les dones que planteja l'enquesta en relació amb totes les previstes a la Llei catalana contra la violència masclista (Llei 5/2008).

Taula 2. Àmbits de l'EVMC en relació amb la Llei 5/2008

ÀMBITS CITATS A LA LLEI 5/2008		ÀMBITS RETINGUTS A L'EVMC
Àmbit de la parella		Les agressions en la convivència
Àmbit de la família		
Àmbit laboral	Assetjament per raó de sexe	Les agressions a la feina
	Assetjament sexual	
	Agressions sexuals	
	Assetjament sexual	Les agressions a l'espai públic
Àmbit social i comunitari	Tràfic i explotació de dones i nens Mutilació genital femenina Matrimonis forçats Violència derivada de conflictes armats Violència contra els drets sexuals i reproductius	Àmbits no inclosos a l'EVMC

Font: Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya. Gabinet de Comunicació. Nota de premsa 15, març de 2010.

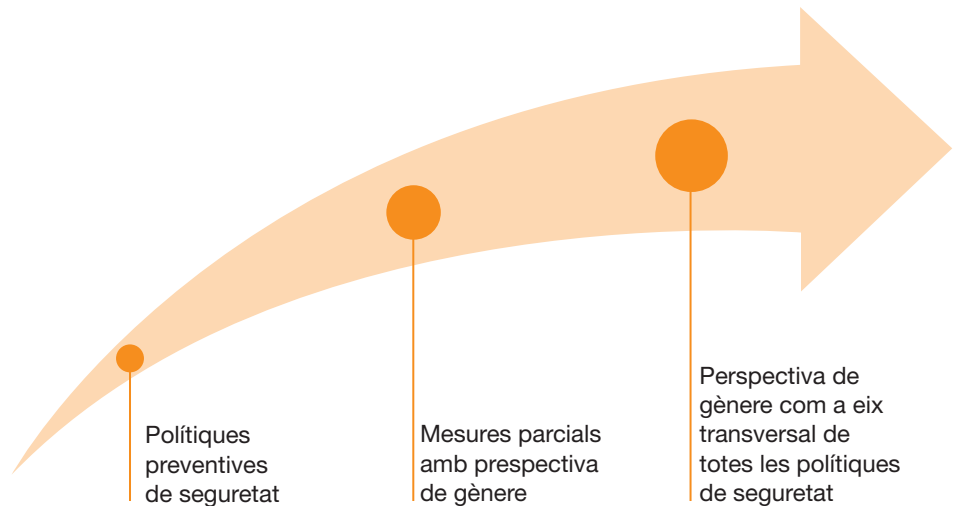
⁹ En col·laboració amb l'Institut Català de la Dona i la Regidoria de dones de l'Ajuntament de Barcelona.

RESUM DE L'APARTAT 3

Les polítiques de seguretat ciutadana han anat incorporant en les últimes dècades un punt de vista preventiu, i més tard, en alguns casos, una visió de gènere. Això ha comportat el desenvolupament d'experiències innovadores que parteixen del reconeixement de la complexitat del fenomen de la seguretat i de les diferents necessitats de dones i homes en l'exercici d'aquest dret. En l'àmbit internacional destaca l'exemple de Canadà, on la contribució més estesa són les caminades exploratòries realitzades per dones i els principis de Mont-real sobre espais públics segurs des de la perspectiva de gènere.

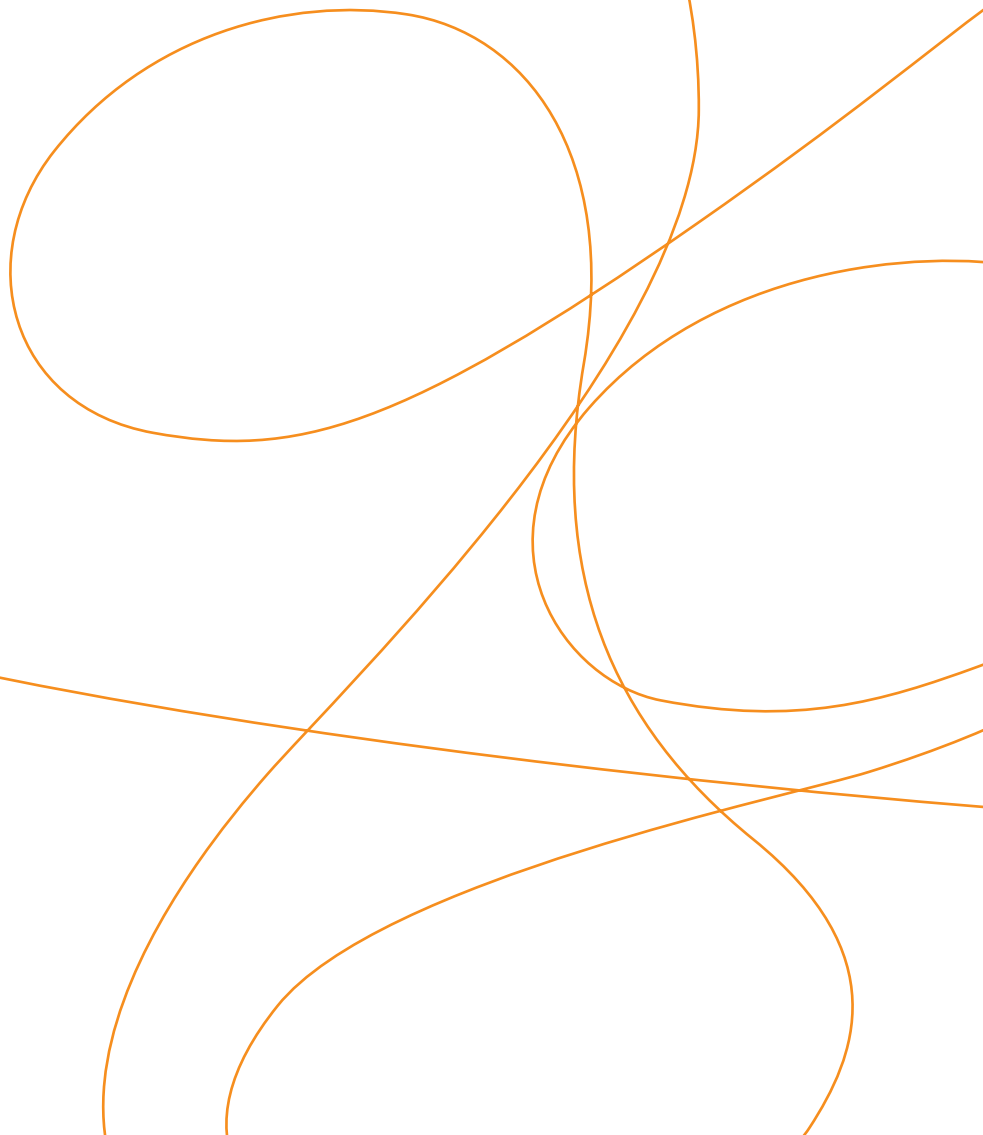
A l'Estat espanyol destaquen dues línies d'actuació fonamentals (les actuacions de lluita contra la violència de gènere i les mesures de participació de les dones en el disseny i la gestió de l'espai urbà), que sovint no s'acostumen a tractar de forma coordinada i complementària.

La incorporació de la visió de gènere com a eix troncal de les polítiques de seguretat continua sent, en general, un repte pendent al qual pretén contribuir aquesta Guia.

**L'elaboració de
diagnòstics
de seguretat
ciutadana amb
visió de gènere**

4 L'elaboració de diagnòstics de seguretat ciutadana amb visió de gènere

L'elaboració d'un diagnòstic constitueix un procés amb diferents fases, que es poden presentar de forma consecutiva per a una millor comprensió. Tanmateix, cal comprendre que es tracta d'un procés obert a la revisió i a la retroalimentació contínua, amb la finalitat d'adequar el treball a la realitat que ens anem trobant.

Un diagnòstic comença amb una fase inicial on es plantegen els objectius generals, l'abast del diagnòstic, així com els principis que haurien de guiar la intervenció, i els recursos econòmics i humans amb els quals caldria comptar.

Després de la primera fase, se n'obre una altra de planificació del treball, en la qual es fa l'elecció de la metodologia, el repartiment de tasques i els mecanismes de coordinació, es fixa un cronograma i es concreta l'assignació pressupostària per fases i per tasques. A partir d'aquest moment, es planteja la recollida d'informació prèvia (mapa d'actors socials i institucionals del territori, i informació de context) i l'elaboració dels indicadors que serveixin per mesurar els resultats del procés. Amb aquesta base es realitza la recollida d'informació, mitjançant les tècniques escollides, i es procedeix a ordenar-la i analitzar-la. El procés finalitza amb la fase de devolució de la informació i de difusió de la mateixa a la ciutadania. En acabar, la institució elabora un pla d'acció intern amb estratègies per donar resposta als problemes detectats.

A continuació es detallen aquests passos per al desenvolupament del diagnòstic.

4.1. Fase inicial: Principis, objectius i abast del diagnòstic

Amb caràcter previ al diagnòstic hi ha d'haver una fase inicial on es planteja el projecte (principis d'actuació, objectius, equip, resultats esperats i pressupost). Es recomana que els diagnòstics sobre seguretat ciutadana es realitzin en relació amb els següents principis de la intervenció:

En relació amb la perspectiva: gènere, diversitat, equitat, dinamisme

- El diagnòstic recollirà, tractarà i analitzarà la informació segmentada, com a mínim, en funció del gènere i l'edat.¹⁰
- El diagnòstic tindrà present la desigual capacitat d'interlocució i de trasllat de demandes d'uns sectors de la població respecte dels altres, i actuarà de manera proactiva per aconseguir que existeixi una representació equitativa de les necessitats d'uns i d'altres en el diagnòstic.
- El diagnòstic partirà d'entendre la realitat com un fet en constant transformació, canviant.

¹⁰ La segmentació en funció del sexe s'hauria de complementar amb la segmentació de la informació en funció d'altres factors importants en termes de seguretat, com l'edat i la condició migratòria.

- El diagnòstic tindrà en consideració la problemàtica des d'un punt de vista integral (que s'explica sobre la base de factors culturals, socials, polítics, econòmics i territorials) i, per tant, de les possibles intervencions (factores culturals, socials, polítics, econòmics i territorials)¹¹.

En relació amb la ciutadania: corresponsabilitat, participació i proximitat

- El diagnòstic buscarà com a objectiu estratègic la corresponsabilitat i la participació i implicació de la població en general, i de les dones en particular, per garantir una major eficàcia en la detecció de preocupacions i necessitats.
- La proximitat a la població de l'equip municipal encarregat d'impulsar o participar en el diagnòstic serà fonamental.

En relació amb la intervenció professional: interdisciplinarietat i coordinació

- El diagnòstic requerirà la participació de diverses àrees municipals, que hauran d'actuar amb objectius i perspectives comunes.
- S'establirà un mecanisme estructurat de coordinació per a l'elaboració del diagnòstic, que s'hauria de mantenir en les fases posteriors.

En relació amb la institució o àrea que promou el diagnòstic: dotació pressupostària, capacitat de lideratge i formació:

- Es definirà amb claredat l'àrea administrativa responsable de posar en marxa el projecte.
- L'elaboració del diagnòstic portarà associada una assignació de mitjans i pressupost suficient per a la seva completa execució i una previsió per al desenvolupament de les mesures.
- La institució garantirà la formació en gènere de les persones que liderin i impulsin el diagnòstic.
- Es garantirà que l'àrea que coordina i impulsa, té prou capacitat de lideratge i que les més altes instàncies de l'organització reconeixen la seva legitimitat per desenvolupar aquesta tasca.

A partir d'aquests principis, s'haurien de fixar els objectius generals, fer l'equip i elaborar el pla de treball.

S'aconsella que els objectius generals del diagnòstic siguin:

- Conèixer les diferents necessitats de seguretat de la població, posant èmfasi en la detecció de necessitats específiques de les dones, i en la percepció d'inseguretat.

¹¹ Liliانا Rainero, Maite Rodigou, Soledad Pérez al document *Herramientas de ciudades seguras desde la perspectiva de género*. CICSА (Centro de Intercambio y Servicios para Cono Sur), UNIFEM (Fondo de Desarrollo de Naciones Unidas para la Mujer), AECID (Agencia española para la Cooperación Internacional y el Desarrollo). Córdoba, Argentina, 2006.

- Identificar organitzacions socials i institucions que puguin conformar una xarxa de treball al municipi.
- Plantejar respostes (integrals i coordinades) als problemes detectats.

Una vegada determinats els principis d'actuació i els objectius del projecte, s'hauria de discutir l'abast del diagnòstic: determinar si estudia la inseguretat documentada, la no documentada, i la percepció d'inseguretat; l'amplitud del territori estudiat; el temps i el pressupost global del qual es disposa, i les àrees municipals que participaran.

En referència a les àrees implicades al diagnòstic, és necessari diferenciar entre àrees municipals **impulsors** i àrees **col·laboradores**. L'òptim seria que el compromís d'impuls del diagnòstic provingui d'Alcaldia, i impliqui una pluralitat d'àrees municipals, coordinades des de dalt. Pot succeir que sigui una de les àrees més directament implicades la que impulsi l'elaboració del diagnòstic. En aquest cas el més indicat és que Alcaldia prengui la iniciativa d'estendre aquest compromís a d'altres àrees municipals i en garanteixi l'adequada coordinació.

Una vegada definit el grau i el contingut de la intervenció de cada àrea és nomenarà l'equip d'elaboració del diagnòstic, que realitzarà les fases de preparació, planificació, recollida de la informació, anàlisi i elaboració i presentació de l'informe. Un aspecte central al començament d'aquesta fase és establir les tasques assignades a cada àrea de manera que totes coneguin l'abast de la seva responsabilitat i quines tasques són assignades a la resta.

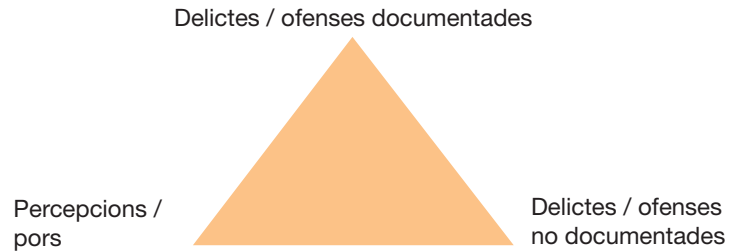
4.2 Fase de preparació i de recollida d'informació prèvia

En aquesta fase es preparen les principals eines per a l'elaboració del diagnòstic i es comença a recollir la informació preliminar sobre actors socials i institucionals i dades de context. Aquesta informació preliminar servirà per planificar les fases posteriors del diagnòstic.

Indicadors per mesurar la seguretat

L'eina principal per a la recollida de la informació és una sèrie d'indicadors per al diagnòstic, que seran els mateixos que s'utilitzaran en les avaluacions posteriors. Aquests indicadors haurien de ser la resposta a la pregunta: com mesurarem la seguretat en aquest territori?

A continuació es presenta un exemple d'indicadors que ha estat modificat, però que tracta de cobrir els tres punts del triangle de la seguretat ciutadana:

Important: Els diagnòstics de seguretat haurien d'integrar els tres vèrtexs del triangle per garantir un coneixement global de les necessitats i demandes de seguretat. Si només s'atén a un dels vèrtexs hem de ser conscients que el diagnòstic i les mesures derivades del mateix no són complets. En una hipotètica elaboració del diagnòstic per fases, la recollida de la informació es podria organitzar en funció d'aquests tres vèrtexs, de manera que es pot donar el cas de començar el procés amb un dels vèrtexs i realitzar accions en la línia que vagin marcant els resultats, donant continuïtat al procés tan aviat com ens sigui possible, tenint sempre en compte que el diagnòstic només serà complet quan contempli els tres vèrtexs del triangle de seguretat ciutadana: Delictes i ofenses documentades, delictes i ofenses no documentades i percepcions i pors.

Com mesurar la seguretat?

Exemple d'indicadors per a un diagnòstic sobre seguretat

Seguretat objectiva en l'espai públic i en el privat. Incidència i prevalença de comportaments delictius i ofensius:

- Delictes soferts i denunciats per tipologia delictiva.
- Delictes soferts i no denunciats per la víctima però reportats (denúncies de tercers, atestats).
- Delictes soferts i no coneguts per les instàncies policial/judicial.
- Comportaments ofensius, que generen hostilitat, intimidació, però no són delictes (floretes, mirades, gestos, comentaris...).
- Tendències respecte de comportaments delictius i ofensius (ha millorat/ha empitjorat?).

Percepció d'inseguretat (a casa, al barri, en el transport, de dia, durant la nit...):

- Por amb experiència objectiva prèvia: A qui? A què? En quins espais?.
- Por sense experiència objectiva prèvia: A qui? A què? En quins espais?.
- Conseqüències de la por: limitacions, què li impedeix fer la por?.
- Percepcions relatives als problemes més rellevants del municipi o del barri.
- Necessitats de seguretat diferenciades i fins i tot contraposades entre grups socials.

Opinió respecte de les instàncies relacionades i de les mesures desenvolupades:

- Percepció i confiança a instàncies relacionades amb la seguretat (policia, jutjats, centres d'informació de drets, centres de salut...).
- Opinions respecte de mesures desenvolupades i demandes o mesures a prendre.
- Opinions respecte del paper que té la societat civil (associacions, organitzacions, col·lectius, persones individuals...) en la prevenció o detecció de problemes d'inseguretat.

Nota: tota la informació s'haurà de segmentar com a mínim per edat i sexe. Si la institució té possibilitat de fer-ho s'aconsella tenir en compte, a més, la nacionalitat, estatus migratori (regular o irregular), o la discapacitat.

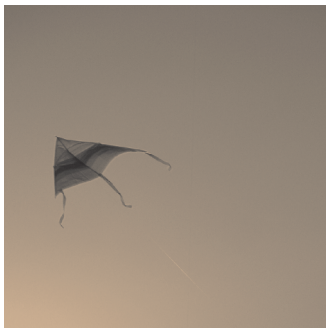
Informació de context

Com a pas previ a la fase de recollida de la informació s'ha d'elaborar una petita contextualització del municipi (demogràfica i econòmica) i del seu entorn físic. Això suposa un element clau per al diagnòstic, ja que ens permet identificar tant les característiques generals del municipi com les seves particularitats. Aquesta informació és fonamental a l'hora de caracteritzar la població i d'adequar les seves demandes i necessitats des d'un punt de vista més operatiu.

Per a la recollida d'aquesta informació cal identificar quines dades són importants i quines són les fonts d'informació existents. Al següent quadre es recull la informació bàsica necessària per a la contextualització, així com les possibles fonts d'obtenció de dades. Per conèixer les característiques socioeconòmiques i demogràfiques del municipi, seria necessari identificar:

Taula 3. Informació de context

INFORMACIÓ	FONTS DE REFERENCIA
<p>Població del municipi per edat i sexe Població empadronada, piràmide de població, Població major de 65 anys, població menor, població flotant...</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Cens de població (Institut nacional d'estadística) • Institut d'Estadística de Catalunya • Padró municipal • Anuaris estadístics • Informació generada per organismes especialitzats (Institut Català de les Dones,...) • Informació generada per entitats d'àmbit supralocal (Consells comarcals, mancomunitats, etc.) • Informació procedent de fonts privades (fundacions, Cambres de comerç,...) • Informació generada per a un altre tipus de diagnòstics i estudis (realitzades per àrees municipals o entitats privades, empreses, estudis universitaris, etc.)
<p>Població per origen i nacionalitat i minories ètniques Població estrangera empadronada, nacionalitats més presents...</p>	
<p>Nivell educatiu de la població del municipi</p>	
<p>Nivells de renda i ingressos per llar Renda per càpita, ingressos mitjans per llar</p>	
<p>Mercat de treball Població activa, població inactiva, taxes d'ocupació i d'atur globals i per sector d'activitat, situació professional. Mercat formal i informal, teixit productiu per sectors d'activitat, activitats més representatives del territori,...</p>	
<p>Recursos institucionals (públics i privats) al territori Col·legis, centres de salut, hospitals, centres de gent gran, centres d'atenció a les dones, poliesportius, etc.</p>	

Aquesta informació és fonamental que estigui segmentada, com a mínim, per sexe, i si és possible, per edat i per origen o nacionalitat, per a què ens porti matisos a la idea general del territori.

Per conèixer les característiques geogràfiques i d'ubicació del municipi, caldria conèixer com a mínim:

- Ubicació del municipi i entorn físic.
- Definició del municipi al territori (capital de província, conurbació urbana, municipi rural o urbà...).
- Proximitat i relació amb altres municipis (dimensió, vinculació amb els altres municipis...).
- Mobilitat (desplaçaments habituals, i mitjans de transport utilitzats).
- Característiques de les xarxes de comunicació del municipi (tipus de transport públic existent a la zona i la seva localització, xarxa de carreteres,...).

És important, en el cas de municipis amb un volum de població significatiu o amb particularitats poblacionals, realitzar una contextualització general i també per barris o districtes, que permeti identificar singularitats i necessitats específiques.

Mapa social i institucional

Potser la informació preliminar més important a l'hora de preparar un diagnòstic de seguretat és la relativa al mapa d'actors socials i institucionals.

La població de cada territori està formada per una varietat de grups socials diversos entre si, amb percepcions i necessitats comunes, però també diferents, respecte de la seguretat. Si volem garantir un diagnòstic acurat és important que es considerin tots i cadascun d'ells.

Així mateix, en tots els territoris existeixen institucions i organitzacions socials que poden tenir una incidència clau en la diagnosi sobre seguretat i/o en el desenvolupament de les estratègies que s'estableixin.

El mapa social i institucional és com una "fotografia" que representa de forma gràfica els sectors socials, col·lectius, organitzacions i institucions que existeixen en un territori determinat, així com les relacions que es donen entre ells (quin grau d'intensitat tenen, si són discontinues, conflictives...)

En un diagnòstic sobre seguretat, l'elaboració del mapa social i institucional té diferents finalitats:

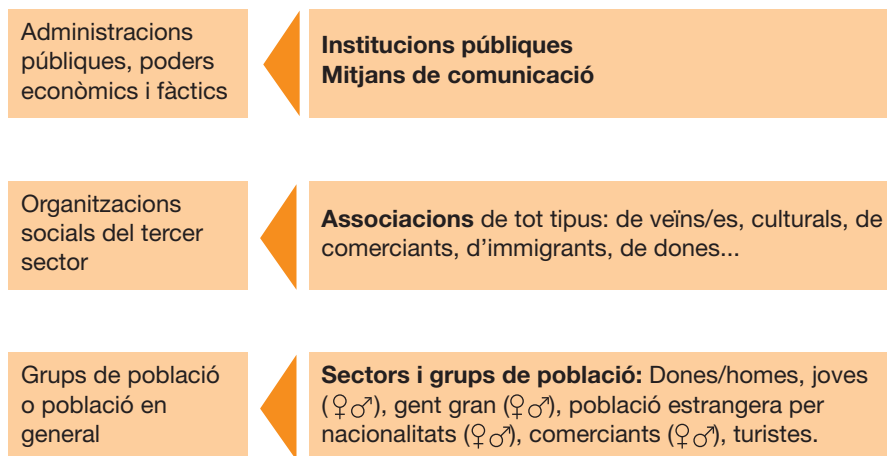
- Detectar les necessitats i subjectivitats dels diferents sectors socials.
- Identificar les relacions que ens trobarem al territori, aliances o conflictes entre sectors socials, organitzacions, institucions.

- Identificar una xarxa d'informadors per al procés, principalment organitzacions i institucions.
- Conformar una xarxa d'aliats/des per al desenvolupament de les estratègies i propostes d'acció que surtin del diagnòstic.

Per crear el mapa social i institucional l'equip que realitza el diagnòstic hauria, en primer lloc, de recollir informació sobre les entitats, institucions, col·lectius, grups organitzats i no organitzats que actuen al municipi, i dedicar una o varies reunions a intercanviar i endreçar la informació en tres nivells¹²:

- Representades amb triangles: administracions públiques (es poden representar diferents àrees de l'entitat local que intervenen en el territori, agents o serveis de l'administració autonòmica o estatal), poders econòmics (empreses...) i altres poders de tipus institucional.
- Representades amb rectangles: les organitzacions socials del tercer sector.
- Representades amb cercles o el·lipses: els grups de població o població en general.

Identificats i descrits aquests nivells, llavors es representa el tipus de relació existent entre ells. Aquesta relació pot ser intensa, normal, enfrontada, no existent, etc., i això també pot quedar recollit al mapa.

Font: Tomas Alberich (2007): Investigación- Acción participativa y mapas sociales, p.15 en <http://www.uji.es/bin/serveis/sasc/ext-uni/oferim/forma/jorn/tall.pdf>

Un cop fet el “mapa”, s'hauria de decidir **quins actors socials i institucionals intervindran en el diagnòstic** i de quina manera hi participaran. Alhora, és important que l'equip que lidera el diagnòstic classifiqui els diferents sectors, a més de fer-ho a partir del grau de relació entre ells, en funció de la seva capacitat d'interlocució amb la institució municipal (participants en meses i consells territorials, a qui representen, quins grups estan infrarepresentats, etc.).

En resum, l'elaboració del mapa permet identificar:

- Quins grups socials s'han de representar en la recollida d'informació.
- Quins informants són clau per al procés.
- Amb quins recolzaments o aliats/des es pot comptar en el procés, i com incorporar-los/-les.

És fonamental tenir en compte en tot moment que el mapa ha de reflectir la pluralitat i la diversitat existent al territori, per a no invisibilitzar grups que normalment són menys visibles, ni sobrerrepresentar aquells més reconeguts. Així mateix, el mapa ha de permetre identificar possibles friccions o conflictes d'interessos que puguin interferir en la convivència i perjudicar la seguretat.

4.3 Fase de planificació

Una vegada definit l'abast del diagnòstic i elaborats els indicadors es dissenyarà un pla de treball que integrarà, a més dels elements ja esmentats als apartats 4.1 i 4.2, la metodologia, el cronograma, i un pressupost detallat. Pel que fa a la **metodologia**, l'equip haurà de dissenyar una estratègia de recollida de la informació segons les tècniques que consideri més adients, tenint en compte les característiques del territori i el pressupost disponible (vegeu apartat 4.4).

Pel que fa al **cronograma** és important plantejar-lo amb realisme i adequació a cadascuna de les tasques. Fins i tot, es recomana la possibilitat de revisar-ho a la meitat del procés, per garantir que es dedica el temps necessari a cada fase.

Per últim, aquest és el moment de realitzar una **assignació concreta de mitjans i pressupost** per fases, tasques i temps. També és el moment en què s'ha de plantejar si a l'equip de la institució li cal un suport professional extern per desenvolupar alguna de les tasques.

En la fase de planificació del diagnòstic pot resultar interessant identificar les necessitats de formació que puguin existir dins de l'equip promotor de la iniciativa, i definir fórmules d'aprenentatge ajustades a les necessitats i als recursos existents. La proposta inicial, abans d'iniciar estratègies externes, és partir dels coneixements i experiències del personal de la pròpia identitat i definir mecanismes per a l'intercanvi d'aquests sabers entre àrees.

Exemple: Si es vol recollir l'opinió de les dones d'un barri pel que fa a la seguretat en l'espai públic i s'opta per l'ús de tècniques participatives, potser es decideixi comptar amb el suport puntual d'una organització o empresa experta en participació.

4.4 Fase de recollida de la informació

El pas següent del procés de diagnòstic és la identificació i recopilació d'informació que fa referència a la seguretat al municipi. En començar aquesta fase, s'ha d'identificar la informació ja disponible per, més tard, seleccionar les tècniques d'obtenció de la informació que complementi la ja existent.

Per ajudar l'equip en l'elecció de les fonts o estratègies de recollida de la informació, es presenten les següents quatre preguntes¹³:

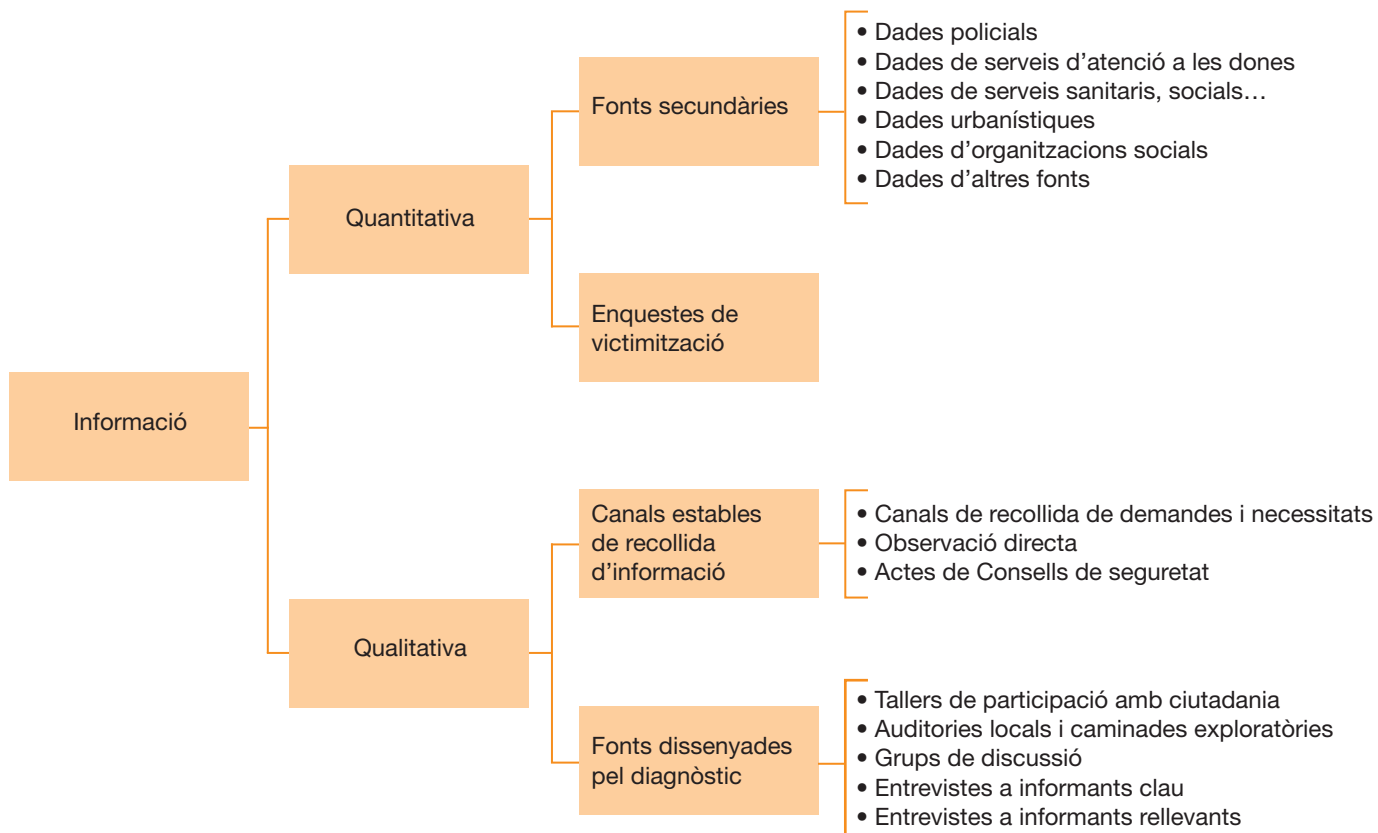
- **El valor:** permetran les informacions obtingudes amb aquesta estratègia comprendre millor el context local, els problemes o les solucions?
- **La validesa:** són prou precises, complertes i actualitzades les informacions per a justificar-ne la integració?
- **La prioritat:** mereixen les informacions que es recollirien amb aquesta tècnica els recursos necessaris per aconseguir-les i analitzar-les?
- **La idoneïtat:** seran útils les informacions en l'elaboració de l'estratègia o el pla d'acció posterior?

A continuació s'ofereixen consells sobre l'ús de diferents fonts d'informació per a l'elaboració del diagnòstic. Primerament es planteja la importància de recollir informació quantitativa, bé com a informació procedent de fonts secundàries (dades ja recollides per entitats públiques, com la policia, sanitat, serveis socials, centres d'atenció a la dona), o bé mitjançant enquestes realitzades expressament com a part del diagnòstic. En segon lloc, s'examina l'important contribució de la informació qualitativa i s'ofereixen exemples d'eines i tècniques que permetin recopilar aquesta informació.

Com ja s'ha dit, és fonamental que la informació quantitativa recollida estigui, com a mínim, segmentada per sexe. El fet que la informació amb la qual treballarem no estigui segmentada pot suposar una limitació en el diagnòstic que s'haurà de tenir en compte o "ser corregida" amb la informació que ens proporcionin les fonts primàries que utilitzem, incloses les derivades de tècniques qualitatives.

Gràficament, a continuació es desenvolupen les següents fonts d'informació:

A. Informació quantitativa

La informació quantitativa és un element clau per al diagnòstic. Les dades numèriques ajuden a conèixer l'abast dels problemes i generalment són més fàcils d'analitzar. Per a les seves pròpies necessitats, en molts municipis les institucions recullen tot un conjunt d'estadístiques sobre temes relacionats amb la seguretat. Si aquestes anomenades "fonts secundàries" són fiables i accessibles la seva anàlisi pot aportar un dels principals factors del diagnòstic, i es recomana completar-la amb algun tipus d'informació qualitativa.

Als municipis on hi hagi més dotació pressupostària per a la realització del diagnòstic, serà fonamental que aquest incorpori alguna tipus d'estudi o enquesta de victimització i percepció.

Les enquestes de victimització es poden crear expressament per al diagnòstic des de la mateixa entitat o constituir una eina ja existent o dissenyada i executada per entitats supralocals. Així, seran font primària o secundària segons el cas.

A.1. Fonts secundàries

La importància de la informació derivada de les fonts secundàries no radica tant en l'exactitud de la comptabilització de casos, per a l'obtenció de la qual es recomanen enquestes de victimització, sinó en la potencialitat d'aquestes fonts per identificar i descriure els principals problemes d'inseguretat, i orientar així l'actuació de la institució municipal.

Dades Policials

Les dades recollides per les forces de seguretat són una font important per a la medició de la inseguretat objectiva. Tanmateix, és necessari tenir en compte que aquestes només representen una part de la realitat delictiva, donat que alguns delictes, concretament els soferts més sovint per dones en l'àmbit privat o comunitari, estan infrarepresentats en les xifres policials. Per això, la informació obtinguda per les forces de seguretat s'ha de complementar amb dades sobre percepció i victimització derivades d'altres fonts.

Per a què la informació policial sigui útil de manera òptima per al diagnòstic de seguretat amb visió de gènere és necessari que segueixi un protocol de recollida i tractament que incorpori la pauta de **segmentació**, com a mínim, **per tipologia delictiva, sexe i edat**.

Bona pràctica

Les Unitats d'Investigació de les Àrees Bàsiques Policials (ABP) dels Mossos d'Esquadra documenten totes les conductes delictives, segmentant sexe, edat, lloc, horari, per a l'elaboració d'un estudi trimestral de victimologia que és portat a les instàncies superiors i és pres en consideració per determinar les prioritats.

A més, les dades policials poden derivar de programes específics d'intervenció, per exemple, amb la comunitat educativa, amb comerciants, etc. Aquests programes són una bona oportunitat per recopilar dades sobre seguretat objectiva i també hauria de fer-se una recollida d'informació protocol·litzada, amb segmentació com a mínim per sexe i edat.

Finalment, les forces de seguretat cada vegada tenen una major preparació i implicació per atendre de manera especialitzada la violència contra les dones. Els programes de les policies locals i dels Mossos d'Esquadra a Catalunya contra la violència masclista són, per tant, una altra font de dades bàsica per al diagnòstic.

Dades procedents dels serveis d'atenció a la dona

El perfil de dones que acudeix a aquests serveis pot ser diferent del que pren contacte amb les forces de seguretat. Dones que no van a denunciar a la policia, van a aquests centres a recollir informació jurídica o atenció psicosocial, de manera que aquests serveis constitueixen una altra font d'informació bàsica per al diagnòstic.

El nombre de dones usuàries del servei, els motius que les porten a anar-hi, el recurs específic pel qual s'interessen o al qual s'acullen, etc., proporciona una informació diferent, que fins i tot matisa l'existent en altres serveis. En aquests tipus de recursos es rep i recull molta informació referent a inseguretat objectiva, relacionada amb violència masclista en la parella o exparella, violència sexual,... de manera que és fonamental tenir-la en compte al diagnòstic.

Dades de serveis sanitaris, socials i educatius

A vegades aquests serveis són una de les primeres coses que s'han de fer a l'hora de recopilar informació sobre inseguretat i agressions. Pel que fa als serveis sanitaris, es creu que si bé la majoria de les víctimes de violència masclista no denuncia les agressions, gairebé la totalitat acut al seu Centre de Salut d'atenció primària durant l'any en què es produeixen les agressions. Alguns centres de salut ja recullen de manera informatzada els casos de violència masclista i, amb la confidencialitat necessària, aquesta informació podria formar part del diagnòstic.

Els serveis socials també acostumen a ser font privilegiada per identificar i documentar casos de violència masclista.

Els centres escolars són àmbits importants per a la detecció de conflictes i fonts d'inseguretat entre població adolescent i jove, així com per identificar característiques pròpies d'aquesta franja d'edat, i comuns a d'altres sectors de població, referents a la percepció de la inseguretat i l'opinió que es té de les instàncies públiques.

Dades urbanístiques i d'espai públic

L'àrea d'urbanisme podria aportar informació referent a problemes relacionats amb el disseny i l'ús de l'espai públic (vandalisme, escombraries, queixes per espai públic deteriorat) i referent a les seves condicions (manteniment, il·luminació, àrees de trànsit, peatonalització, etc.).

Dades d'organitzacions de la societat civil

Les organitzacions i col·lectius socials són una altra font fonamental d'informació qualitativa, a la qual farem referència més endavant. Però també, algunes d'elles recullen dades de les persones que atenen i realitzen estudis amb rigor i proximitat als problemes.

Dades d'altres fonts existents al territori

A més de les fonts descrites en paràgrafs anteriors, en molts municipis existeixen altres referències d'informació que poden ser importants, com per exemple, les enquestes de qualitat del servei ofert per les entitats públiques. Recuperar aquestes dades, probablement sistematitzades, pot oferir-nos una informació interessant referent a la percepció de la seguretat al municipi.

Per exemple, per a l'elaboració del Pla de Seguretat de Mataró, es va dissenyar un diagnòstic que considerava, entre d'altres fonts d'informació, les dades de l'enquesta de qualitat dels serveis duta a terme per l'Ajuntament. Aquesta informació, ja recopilada i treballada, suposava una important font secundària a incorporar al diagnòstic.

A més de les fonts anomenades fins ara, en poden existir d'altres a les quals és possible recórrer: estudis, informes tècnics, articles, etc. realitzats sobre el municipi, que poden donar informació referent a qüestions que incideixen directament en la seguretat ciutadana. La taula que segueix mostra les possibles fonts secundàries d'informació quantitativa:

Taula 4. Mapa de fonts quantitatives d'obtenció d'informació

	FONTS	DESCRIPCIÓ
Informació obtinguda per fonts quantitatives	Dades policials	Dades de denúncies, de queixes rebudes per la policia de barri...
	Dades de serveis d'atenció a víctimes de violència masclista	Dades referents a les dones que accedeixen a aquests serveis
	Dades de serveis sanitaris, socials i educatius	Dades recollides i sistematitzades per aquests serveis públics
	Dades d'urbanisme, transport, espai públic	Dades i queixes relacionades amb el transport, l'espai públic i el disseny urbà...
	Dades d'organitzacions socials	Dades sobre persones ateses per ONGs, informes realitzats sobre seguretat en barris...
	Revisió d'enquestes o sistematització de dades d'altres àrees o d'estudis, tesis doctorals, articles, etc. referents a la seguretat al territori.	Informació procedent d'enquestes, anàlisis, informes d'investigació, memòries, articles, etc fets al territori i que aporten informació referent a la seguretat en el seu concepte més ampli.

A.2. Enquestes de victimització i percepció

Les enquestes de victimització i percepció són un dels instruments més adients per conèixer: a) les experiències personals relacionades amb la inseguretat i el delictes; b) la percepció dels problemes de seguretat d'un municipi o barri concret, i c) l'opinió sobre les institucions encarregades de la seguretat.

Les enquestes a les víctimes interroguen una mostra de població en referència a la seva experiència i, si estan ben dissenyades, aquesta mostra és representativa de tota la població. Les enquestes enfocades als sectors socials minoritaris haurien d'incorporar una mostra reforçada del grup o grups en els quals estigui interessada com a part de l'enquesta a la població majoritària. També es pot optar per complementar l'enquesta general amb una d'específica adreçada a un determinat sector social (per exemple, la percepció de la seguretat per part de les dones immigrants joves).

Les enquestes de victimització i percepció poden tenir en consideració una àmplia gamma de temes i assumir una varietat de formes diferents. Tanmateix, hi ha diverses fases obligatòries en totes les enquestes: l'idea inicial de realitzar una enquesta, la seva planificació, la recopilació de les dades, l'anàlisi i la difusió dels resultats.

L'objectiu d'aquest tipus d'enquestes és comptabilitzar els problemes de seguretat de la població en general, i determinar la proporció de fets no denunciats en relació amb els denunciats, mitjançant l'aplicació d'un qüestionari estructurat, bàsicament, al voltant de quatre àmbits:

- a) percentatges de victimització (quantitat de cops en què s'han sofert agressions o violència en un període determinat...).
- b) característiques de les formes dels delictes (lloc, hora, sexe de l'agressor/a, denúncia o no del fet, motiu de no denunciar...).
- c) opinió referent a inseguretat (problemes d'inseguretat que més li preocupen, sentiment en relació amb la seguretat al seu barri, ciutat...).
- d) opinió sobre els ens encarregats de la seguretat (percepció i confiança en la policia, en els estaments judicials...).

Taula 5. Enquestes de victimització i percepció: opcions de realització

MÈTODE	DESCRIPCIÓ	AVANTATGES	INCONVENIENTS
Entrevista a distància	Les preguntes són telefòniques i són directament processades	Permet un contacte ràpid amb la població a enquestar i arribar a més zones amb menys despesa	Exigeix disposar de telèfon, deixant fora de la mostra a persones o zones que no en disposen
Qüestionari realitzat per la persona entrevistada	La persona entrevistada llegeix i respon les preguntes realitzades. Pot ser, per exemple, un qüestionari enviat per correu postal o electrònic	La privacitat permet recollir més informació referent a experiències sensibles (per exemple, abusos soferts)	Deixa fora les persones que tenen menys formació (per exemple, població analfabeta) o menys recursos tecnològics (ordinador, accés a Internet...). El volum de qüestionaris omplerts és menor i també pot generar més respostes incorrectes per malentesos.
Entrevistes individuals a domicili	Un/a entrevistador/a s'encarrega de realitzar les preguntes i prendre nota de les respostes	Permet aclarir les preguntes i obtenir més informació a partir de les explicacions que es van donant. Es recomana en aquest cas, que les persones entrevistadores tinguin la formació escaient per tractar qüestions de violència masclista.	Més costós (econòmic i temporalment) que altres fórmules. Pot impedir que la persona entrevistada respongui en referència a temes més sensibles.
Entrevistes al carrer	Un/a entrevistador/a selecciona persones en espais públics i processa les respostes	Es pot tractar de complir un criteri de representativitat, per mitjà de la selecció del perfil de les persones a entrevistar. És més àgil i econòmic que altres fórmules.	És difícil que la persona entrevistada doni informació de caràcter més sensible i implica la subrepresentació dels perfils que no transiten sovint per espais públics.

Font: Guia sobre les auditories locals de seguretat. Síntesi de la pràctica internacional. Fòrum Europeu per a la seguretat urbana (FESU). París, 2007

Cal remarcar que si es vol aconseguir una informació fiable, la realització d'aquest tipus d'enquesta és costosa. Per això, els municipis amb menys mitjans per al diagnòstic podrien optar per substituir aquesta tècnica per l'ús de les fonts secundàries ja esmentades combinades amb algunes tècniques d'investigació qualitativa.

B. Informació qualitativa

La informació quantitativa ha de ser sempre complementada amb informació qualitativa, especialment en aquells municipis en els quals no hi hagi la possibilitat de realitzar una enquesta de percepció i victimització. La informació qualitativa permet aprofundir en qüestions clau, com ara les percepcions, les demandes i les propostes de millora en matèria de seguretat.

Les necessitats de seguretat estan integrades per problemes que no es tradueixen només en xifres, per la qual cosa es recomana aprofundir-hi mitjançant tallers de participació, entrevistes amb informadors/es clau o bé observació directa. També es recomana disposar d'un mecanisme estructurat de recollida d'opinions i demandes que garanteixi l'accés a tots els sectors socials en igualtat de condicions.

B.1. Canals estables per a la recollida d'opinions i demandes

Sovint els ens municipals relacionats amb la seguretat (policia, urbanisme, serveis socials...) reben queixes i demandes per canals informals, els quals acostumen a córrer el risc de sobrerrepresentar els sectors socials més familiaritzats amb la institució o amb més temps per dedicar a la participació.

A continuació s'expliquen alguns d'aquests canals:

Canals de recollida de demandes i necessitats

Cada vegada més, els municipis estableixen **bústies de demandes** o necessitats de la ciutadania en relació amb l'espai públic, la seguretat i la qualitat de vida. És important que el canal que s'estableixi permeti accedir a tots els sectors socials. Per exemple, si només es disposa de bústia via Internet no es garantirà l'accés de sectors sense connexió a la xarxa i si només s'estableixen canals escrits, s'impedirà l'accés a sectors que no dominin les llengües oficials. Per això, es recomana, a més del correu electrònic, disposar d'un telèfon gratuït de contacte, i en els petits municipis habilitar una finestreta per dipositar les queixes o suggeriments.

A Catalunya, molts municipis posen a disposició de la ciutadania una bústia virtual on rebre suggeriments i demandes. A Girona, per exemple, mitjançant un gestor, les demandes abocades en aquesta bústia, conjuntament amb les instàncies rebudes a l'entitat, les observacions realitzades per la policia local i els suggeriments d'altres departaments, són enviades a l'àrea de mobilitat, encarregada d'examinar-les i dóna'ls-hi resposta. Tota aquesta informació és revisada a diari, de manera que el mecanisme permet una presa de contacte permanent amb les opinions que la ciutadania té del municipi.

Aquest canal genera un important volum d'informació, que hauria de ser analitzada periòdicament i s'hauria de tenir en compte per a l'elaboració de diagnòstics

de seguretat. La segmentació per sexe de les instàncies o queixes rebudes és fonamental.

Observació directa

Un altre canal estable de recollida d'informació en matèria de seguretat és l'observació directa realitzada pel personal tècnic. Es tracta de l'ús sistemàtic dels nostres sentits en la recerca d'informació i/o dades que ens permetin donar resposta a una sèrie d'objectius prèviament definits.

Es tracta d'una observació estructurada, no espontània, que ens permet recopilar informació de manera sistematitzada, amb l'ajut d'elements tècnics, com ara fitxes, quadres o taules. Aquestes eines de suport per a l'observació han de ser creades sabent què és el que volem observar i mesurar, i han d'incorporar la visió de gènere en el seu disseny.

Aquesta incorporació de visió de gènere en l'eina dissenyada per a l'observació requereix la inclusió d'un seguit de preguntes bàsiques. Com a exemple, la recollida d'informació sobre l'ús i apropiació de l'espai públic hauria d'incloure, entre d'altres, les següents preguntes:

- He tingut en consideració les possibles diferències entre dones i homes?

Exemple: observar la participació i presència de dones i homes en l'espai públic, els llocs que ocupen uns i altres, les aproximacions i demandes al personal tècnic que realitzen els uns i les altres, les tasques que desenvolupen els uns i les altres, els recorreguts que realitzen els uns i les altres, les maneres d'estar a l'espai públic...

- Només estic atenent allò que veig, o també identifico allò que no veig?

Exemple: observar si hi ha espais només amb presència masculina o femenina, si hi ha recorreguts exclusius dels uns o bé de les altres, etc...

- Incloc la possibilitat de variacions segons els àmbits, les zones, els dies de la setmana i els horaris?

Exemple: observar si homes i dones estan presents a tots els espais, tots els dies i a totes hores, si desenvolupen tasques diferents en funció d'aquests criteris, etc.

- Estic tenint en compte d'altres variables com són l'edat, l'origen, etc.?

Exemple: observar si hi ha o no persones grans (homes i dones) en l'àmbit d'observació, si hi ha població infantil (nens i nenes), dones i homes migrants, etc.

Actes de consells de seguretat

Per últim, un altre dels recursos que poden proporcionar informació molt interessant referent a seguretat ciutadana i la convivència, són les actes de reunió dels consells de seguretat o “eines” afins. Moltes entitats públiques disposen d'aquest tipus de fòrums estables de participació ciutadana, i en aquests espais de participació és normal que hi hagi un registre relativament sistematitzat dels temes tractats.

En general en aquests espais hi participen principalment grups organitzats, com associacions de veïns i veïnes o associacions de comerciants. Aquestes entitats, amb un important arrelament al territori, coneixen de primera mà la seva realitat, però s'hauria de tenir en compte que representen una part de la ciutadania. Es torna a remarcar la necessitat de contextualitzar la informació amb què es treballa i identificar-ne les limitacions, atès que el fet que provingui d'espais de participació que compten amb la població no vol dir que s'hi reflecteixi tota la diversitat existent en un territori.

B.2. Principals fonts d'informació qualitativa dissenyada per al diagnòstic¹⁴ **Tallers de participació amb ciutadania**

La participació no només constitueix un dret ciutadà lligat a la gestió democràtica de la vida urbana, sinó que també constitueix un element imprescindible per fer front als nous reptes urbans de convivència i per avançar en la creació de models de ciutats i de pobles més habitables i més segurs per a tota la població.

En general, les persones que viuen en un determinat territori acostumen a ser “expertes” en la identificació de problemàtiques urbanes i en el disseny de propostes. Per aquest motiu, és fonamental establir mecanismes de treball i relació horitzontal amb la població en els quals es pugui crear un diàleg per a la identificació d'elements clau referents a la seguretat urbana.

Els processos participatius, en aquest sentit, constitueixen processos d'ensenyament i aprenentatge continu. La participació de la població en un procés d'aquestes característiques suposa clares millores que no només incideixen en l'entitat sinó també en les pròpies persones, en els veïns i veïnes del municipi.

Per definició, la participació ciutadana ha de ser tan àmplia i diversa com sigui possible, *“sense excloure per avançat ni els actors organitzats ni persones que puguin comparèixer a títol individual”*.¹⁵ Així mateix, és fonamental entendre que, donat que la informació qualitativa no és (ni vol ser-ho) representativa, sinó

¹⁴ A la fi del document, les fitxes 1 i 2 resumeixen, en un quadre explicatiu, les tècniques de recollida d'informació presentades en aquest apartat i les seves principals característiques.

¹⁵ Eva Salaberría Artano. Talleres de participación y ciudadanía - materiales Participación y ciudadanía no organizada. Ayuntamiento de Jerez. En http://www.jerez.es/fileadmin/Documentos/Participacion_Ciudadana/Formacion_para_Participacion/Participacion_y_ciudadania_no_organizada_-_Eva_Salaberria.pdf

significativa, és fonamental atendre criteris com la diversitat, i també donar veu a aquells grups menys visibles socialment. En la tria de les tècniques de participació cal vigilar que aquestes no generin desigualtats.

Per exemple, és important:

- Parar atenció a les possibilitats reals i als obstacles de les persones per participar als tallers (dificultats com la cura de les persones o els horaris laborals, s'han de tenir en compte i posar en marxa accions positives per eliminar aquests obstacles).
- Establir mecanismes que facilitin la presa de la paraula o que permetin exposar d'altra manera l'opinió, no només oralment.
- Pensar fórmules de participació que facilitin la presència i l'aportació de totes i tots els participants.

Els tallers de participació poden adquirir diferents formes i són prou versàtils com per permetre seleccionar-los o adaptar-los en funció de la població amb la qual treballarem, nombre de persones participants, mitjana d'edat, nivell d'estudis... A continuació es presenten algunes de les diferents tècniques de participació existents, que poden ser útils per a aquest tipus de diagnòstic:

- **Tallers EASW**¹⁶ (European Awareness Scenario Workshop) és una metodologia molt interessant per a la participació en igualtat de sectors o grups heterogenis, que ens permet conèixer diverses opinions i profunditzar-hi amb grups molt diferents. El taller es fonamenta en generar debats sobre un tema determinat, al voltant del qual s'estableix el punt de partida i el punt desitjat o somiat per, més tard, concretar aquest pas en accions específiques. Per exemple, es tractaria de plantejar un debat referent a la nostra ciutat en l'actualitat i com la somiem o ens agradaria que fos. Més tard s'extreuen propostes que assenyalin com aconseguir, des de la nostra situació de partida, aquest model de ciutat que volem.

El punt fort d'aquesta metodologia és que ens permet treballar amb grups molt heterogenis, oferint oportunitats de participació a totes les persones.

- **Cafès diàleg**¹⁷. Aquesta tècnica, aparentment més distesa, afavoreix la generació de debat i reflexió al voltant d'una "taula de cafè". Es tracta d'organitzar els i les participants en diferents grups, en taules sobre les quals hi ha unes preguntes que guien el debat. La reflexió que es generi es va recollint en les pròpies estovalles, que més tard es podran utilitzar com a panell d'exposició de resultats o com a base de suport per a la posterior extracció d'informació. Es tracta de que les

¹⁶ Per a més informació consulteu: *EcoUrbano. Herramientas de gestión urbana*. Metodología de talleres de debate ciudadano European Awareness Scenario Workshop (EASW) en <http://www.ecourbano.es/>

¹⁷ Per a més informació consulteu: World Café Europe (2008) *Metodología world café. Cómo favorecer la participación de las personas en las organizaciones*. <http://www.slideshare.net/julentxu/metodologia-world-cafe>

persones participants passin per totes les taules i així puguin debatre i reflexionar sobre totes les qüestions plantejades.

Un dels punts importants d'aquesta metodologia és que ens permet treballar amb població sense experiència de participació en grups de debat, atès que facilita molt la interrelació i la horitzontalitat.

- **Tallers de l'arbre del problema**¹⁸. És una tècnica participativa que ajuda a desenvolupar idees creatives per identificar problemes i organitzar la informació generada. Aquesta tècnica facilita la identificació i l'organització de les causes i conseqüències d'un problema. El tronc de l'arbre és el problema central, les arrels són les causes i les branques i fulles, els efectes. La lògica és que cada problema és conseqüència dels que hi apareixen a sota i, alhora, és origen dels que hi ha per sobre, mostrant la interrelació entre causes i efectes.

El punt més important d'aquesta metodologia és que afavoreix molt la creativitat de grup i la identificació de claus per al diagnòstic.

- **Espai obert** (Open space)¹⁹. Aquesta metodologia implica l'autoorganització del grup a partir d'una primera extracció d'idees i interessos d'aquells que participen. Al voltant d'un tema de partida (en aquest cas, la seguretat ciutadana) els i les participants escriuen a una pissarra quines són les seves idees, inquietuds i interessos. El resultat d'aquesta extracció constitueix el guió de la trobada. Un cop definit aquest i organitzant-se per grups d'interès, es van treballant els diferents temes proposats. Això fa que hi hagi tants grups com vulguin els que hi participen. Es dona, fins i tot, la possibilitat d'anar canviant de grup si els que hi participen ho creuen oportú.

Quatre són les regles fonamentals d'aquesta metodologia:

- Siguin quines siguin, les persones que hi participen són les adequades
- Allò que succeeixi, és el que podia haver succeït
- Comenci quan comenci, és el moment encertat
- Finalitzi quan finalitzi, és el moment oportú

Un dels punts importants d'aquesta metodologia és que fa possible el treball amb grups molt nombrosos.

¹⁸ Per a més informació consulteu: Rodrigo Martínez i Andrés Fernández. *Metodologías e instrumentos para la formulación, evaluación y monitoreo de programas sociales Árbol de problema y áreas de intervención* (COMFAMA / CEPAL) en <http://www.comfama.com/GerenciaSocial/Contenidos/cursos/Cepal/Memorias.asp>

¹⁹ Per a més informació consulteu: Juliane Neumann: *La metodología del "espacio abierto". La sorpresa se produce al mantener los ojos bien abiertos* en www.amauta-international.com/BIBVIRT/EspacioAbiertoJN.pdf

Tallers, auditories locals i caminades exploratòries realitzades per dones

Dins de les tècniques de participació per a un diagnòstic amb visió de gènere s'hi hauria d'incorporar algun tipus d' "acció positiva" que representi específicament les demandes i necessitats de les dones en relació amb la violència i el sentiment d'inseguretat. Pel que fa a la identificació dels espais públics insegurs per part de les dones, una eina cada cop més utilitzada són els **mapes de victimització i de percepció de la inseguretat** (d'ara endavant, mapa), realitzats mitjançant **tallers de debat i caminades exploratòries**²⁰.

L'elaboració de mapes a partir de la identificació d'espais per part de les dones que consideren insegurs o on han sofert experiències violentes, resulten una eina clau per plantejar alternatives de disseny urbà sensibles a les experiències i demandes de les dones. La metodologia d'aquesta eina s'estructura sobre la base de dues accions:

- Un taller de debat, on es posen en comú les opinions, percepcions i demandes de les participants, treballant sobre plànols.
- Una caminada exploratòria en la qual es visiten els punts identificats al taller com a problemàtics per recollir in situ les recomanacions i propostes consensuades per les pròpies veïnes.

A la **fitxa 3 es presenta un exemple de metodologia** d'elaboració d'un mapa, i s'especifica el desenvolupament del taller i de les caminades exploratòries.

Grups Focals o de Discussió

Els grups focals o de discussió constitueixen una metodologia molt adient per tractar les percepcions dels diferents tipus de violències envers les dones i els discursos socials que sostenen i legitimen aquestes violències. La configuració del grups focals ha de mostrar la visió plural de les dones segons la seva condició social i edats. Així mateix resulta necessari conèixer la percepció sobre la inseguretat de grups socials que viuen la ciutat i la problemàtica de la violència d'una manera diferent (com per exemple: dones que exerceixen la prostitució, dones migrants). Pel desenvolupament del grup, és important recolzar-se en l'ús d'elements que facilitin a les dones parlar de les agressions que han patit, així com de la seva percepció dels motius i factors que les han provocades (frases, històries, construcció d'escenes i situacions de violència mitjançant fotografies de la ciutat, historietes dibuixades o maquetes).

En paral·lel a la realització d'un o diversos grups focals amb dones, resulta interessant realitzar un grup de contrast amb homes a fi d'identificar discursos i

²⁰ Més informació d'aquestes marxes exploratòries a:
http://www.femmesetvilles.org/seminar/espagnol/themes_es/the_marches_es.htm

experiències masculines que podríem definir com a clau pel que fa a obstacles o oportunitats per a la transformació social.

Entrevistes a informadors/es clau

Es tracta d'entrevistes a persones d'organismes municipals relacionades amb la seguretat o d'associacions de defensa dels drets de les dones o d'altres de la societat civil en les quals es recullen i analitzen coneixements socials que han estat construïts per la pràctica directa de les persones que considerem clau²¹. La selecció de les persones que s'han d'entrevistar ve determinada pel diagnòstic i pel territori on es realitzi, però constitueix una font que complementa altres tècniques de recollida d'informació quantitativa i qualitativa.

Les entrevistes a informants clau ens poden ser de gran utilitat en dos moments del diagnòstic. En el moment inicial, doncs ens permet identificar qüestions clau per al diagnòstic i en el moment de tancament de recollida d'informació, ja que ens serveix de contrast de la informació recopilada fins el moment.

Taula 6. Mapa de fonts quantitatives d'obtenció d'informació

	FONTS	DESCRIPCIÓ
Informació obtinguda per fonts quantitatives	Bústies de demandes	Revisió i anàlisi de las demandes explicitades per mitjà de bústies de suggeriments de l'entitat
	Observació directa de professionals	Observació amb suport en guions o eines creades amb aquesta finalitat de qüestions referents a la seguretat
	Actes dels consells de seguretat municipal	Documents de sistematització dels temes tractats i la informació recopilada en les reunions del consell de seguretat, mesa de seguretat, etc.
	Tallers de participació amb ciutadania	Identificació, mitjançant l'aplicació de tècniques de participació, de necessitats i demandes ciutadanes al voltant de la seguretat i la convivència
	Tallers de participació, caminades i auditoria amb dones	Identificació de necessitats i demandes referents a seguretat explicitades per les dones, a partir del treball sobre el propi territori
	Grups focals o de discussió	Explorar les percepcions de les dones al voltant de la violència mitjançant el debat
	Entrevistes a informants clau	Informació obtinguda mitjançant entrevistes a persones que tenen coneixements, experiència o habilitats úniques en el tema tractat

Taula de creació pròpia

21 Luis Enrique Alonso (1998): "Sujeto y discurso: el lugar de la entrevista abierta en las prácticas de la sociología cualitativa", en Delgado, Juan Manuel y Juan Gutiérrez, *Métodos y técnicas cualitativas de investigación en ciencias sociales*, Madrid, Síntesis.

4.5 Fase d'anàlisi, devolució i sistematització de la informació

Tan important com la recollida de la informació des de la visió de gènere és la realització de l'anàlisi amb aquesta perspectiva. A vegades la informació es recull segmentada per sexes, però per manca d'eines o de formació, no s'analiza des d'aquesta perspectiva. A continuació es donen tres consells pràctics per garantir aquest tipus d'anàlisi:

- 1.- Al sistematitzar o **estructurar la informació** obtinguda cal assegurar-se que estigui segmentada per edat i sexe (tant la informació quantitativa com la qualitativa). Si fos possible, seria òptim introduir un altre tipus de factor diferenciador com ara l'estrangeria o la situació de discapacitat.
- 2.- A continuació, s'haurà d'observar si existeixen **diferents experiències i percepcions**, a partir, com a mínim, del sexe i l'edat, i estructurar-les en tres grans apartats:
 - Pors, percepció d'inseguretat
 - Delictes i altres ofenses rebudes
 - Percepció de les instàncies públiques encarregades de la seguretat

Alhora, aquesta informació s'hauria de col·locar en el següent quadre:

Factors diferenciadors	Pors Espais, sectors socials o institucionals, relacions... que generen inseguretat	Delictes/ofenses sofertes	Percepció de les instàncies
Sexe (H/M)			
Edat (menors /jove/adulta/gran)			
Si són possibles altres factors (estrangeria, discapacitat), alhora creuades per sexe i edat			

Taula d'elaboració pròpia

3.- Un cop identificades les diferències i col·locades al quadre que es proposa, l'equip haurà d'analitzar els **factors o motius que podrien explicar-les**. És important dedicar temps i informació addicional a la realització d'aquesta anàlisi i un debat a fons amb l'equip. Es recomana que en aquest debat es tracti tota la informació recollida, prenent com a base, a més del contingut d'aquesta Guia, altra informació esmentada a la bibliografia que pugui ajudar l'equip en la identificació dels factors que sostenen les diferències.

Finalitzada l'anàlisi, i elaborat l'esborrany final del diagnòstic, es recomana realitzar una devolució de la informació a les persones, institucions i organitzacions que hagin col·laborat en la seva elaboració.

4.6 Fase de comunicació de resultats i d'elaboració del pla d'acció

Per tal de fer participants dels resultats del procés a les diverses àrees municipals i a la població en el seu conjunt, un cop finalitzat el diagnòstic és important mostrar públicament els resultats obtinguts. És una manera de mantenir el lligam entre l'entitat municipal i la població al voltant del projecte i una estratègia de reconeixement del treball i de les aportacions realitzades.

La presentació de resultats obre una fase de reflexió que es podria considerar com la darrera retroalimentació del diagnòstic abans d'elaborar el pla d'acció derivat del mateix. Cal tenir en compte, com en tot el procés anterior, que la visió de gènere ha de ser-hi present. Com a mínim hi ha dos consells clau per presentar documents de conclusió amb visió de gènere: la presentació segmentada de la informació i la exposició detallada de l'anàlisi de gènere.

RESUM DE L'APARTAT 4

SÍNTESI DEL PROCÉS D'ELABORACIÓ DEL DIAGNÒSTIC

Fase inicial: principis, objectius i abast del diagnòstic

- Reunir les principals àrees municipals implicades
- Definir l'àrea responsable de l'iniciativa i formar l'equip de treball
- Definir els objectius generals
- Determinar els principis d'intervenció
- Delimitar l'abast del diagnòstic i el pressupost global

Fase de preparació i recollida d'informació prèvia

- Elaborar un ventall d'indicadors per a la recollida d'informació
- Recollir informació del context
- Crear un mapa social i institucional

Fase de planificació

Elaborar un pla de treball que contingui com a mínim els següents punts:

- Objectius específics
- Metodologia
- Cronograma
- Pressupost assignat a fases i tasques

Fase de recollida i sistematització de la informació

- Identificar i recopilar informació del municipi referent a seguretat:
 - Informació Quantitativa
 - Informació Qualitativa
- Sistematitzar la informació procedent de les diferents fonts segmentant-la, com a mínim, per edat i sexe.

Fase d'anàlisi, devolució i elaboració de l'informe

- Identificar les diferències de percepció i victimització de dones i homes
- Analitzar els factors que incideixen en les diferències detectades
- Redactar l'esborrany de l'informe
- Realitzar una devolució dels resultats a les/els actors que es van implicar en la realització del diagnòstic, inclosa la població que va participar als tallers o entrevistes

Fase de comunicació de resultats i elaboració del pla d'acció

- Preparar la comunicació dels resultats conjuntament amb una xarxa d'experts/expertes i d'àrees municipals protagonistes del diagnòstic
- Realitzar un o diversos actes públics per comunicar els resultats
- Recopilar reaccions i propostes que puguin retroalimentar els resultats
- Elaborar un pla d'acció

**Definició
d'estratègies**

5 Definició d'estratègies

El diagnòstic realitzat ha de conduir a l'elaboració d'un **pla d'acció** amb estratègies de curt, mitjà i llarg termini i amb establiment de prioritats. Com més vinculació hi hagi entre els resultats del diagnòstic i les estratègies per millorar la seguretat d'un determinat territori, més garanties d'èxit tindran.

Per a la fixació de prioritats és fonamental que es tingui en compte l'anàlisi de gènere, de manera que les necessitats de les dones apareguin representades entre les prioritats i el desenvolupament d'estratègies condueixi a eliminar discriminacions existents.

Cada territori i cada població presenten circumstàncies específiques, això implica que no hi hagi "receptes" per a la definició d'estratègies. Sense perjudici de tot això, en aquest apartat s'apunten una sèrie de línies d'actuació que poden servir de guia o exemple per a la posada en marxa d'estratègies per part dels municipis.

Donar resposta a curt termini a les necessitats més urgents de seguretat de la població, detectades al diagnòstic, resulta fonamental. Però també és important que al pla d'acció s'estableixin interessos estratègics per a l'acció municipal i les línies polítiques de llarg abast en l'àmbit de la seguretat i la convivència.

Per fomentar la seguretat de la població des d'una perspectiva integral (seguretat objectiva i percepció), prenent en consideració les necessitats diferenciades de dones i homes, es proposen línies d'actuació al voltant de 4 eixos clau:

- Actuacions sobre l'arrel de la por.
- Millora de l'espai públic i foment de la convivència.
- Millora del control formal i nous rols policials.
- Prevenció i detecció de la violència masclista.

5.1. Actuacions sobre les arrels de la por: modificar els patrons de socialització

La por de les dones a transitar per determinats espais o establir determinades relacions no és un sentiment natural o espontani. Generalment es tracta d'un aspecte construït durant el procés d'educació i socialització, que condiciona negativament l'accés de les dones a importants drets de ciutadania.

Els models de comportament a l'espai públic d'homes i dones, el domini sobre aquest espai, no són aliens a les maneres de socialització primerenca. Si bé, en general, tant nens com nenes no surten a l'espai públic sense el permís i / o control de les persones adultes responsables, és a les nenes a qui se'ls restringeix més la possibilitat de circular, limitant la seva mobilitat i el coneixement de la seva ciutat²².

Actuar sobre les arrels de la por no vol dir que les polítiques de seguretat hagin d'orientar-se a eliminar totalment la por de la vida de les dones, ja que aquest sentiment forma part del compendi d'emocions intrínseques a tot ésser humà. No obstant això, les estratègies de seguretat han de promoure una socialització femenina que lluny d'infondre por que limiten l'autonomia de les dones (por als desconeguts, quan en la seva major part el risc procedeix dels coneguts) fomenti la capacitat de les dones d'identificar les relacions nocives i insegures de les quals cal lliurar-se (violència masclista).

La línia d'acció recomanada són les estratègies d'empoderament²³ i l'incentiu de la seguretat personal i col·lectiva de dones i nenes, que requereix que els ajuntaments posin en marxa mesures com les següents:

- Accions de foment de la utilització de l'espai públic per part de les nenes en igualtat de condicions amb els nens (p. ex. joc coeducatiu infantil a places públiques).
- Activitats socioculturals que promoguin una apropiació i ús diferent de l'espai públic de la ciutat, específicament per a les dones. Amb aquestes accions, a més de fomentar l'ús de l'espai públic per part de les dones, es dirigeix un missatge per a la resta de la ciutadania respecte dels drets de les dones.
- Tallers d'empoderament per a dones, inclosos cursos d'autodefensa, que promoguin un major sentiment d'autoconfiança i de seguretat personal.

22 CISC-SA-UNIFEM (2006): *Herramientas para la promoción de ciudades seguras desde la perspectiva de género*, Argentina a www.redmujer.org, p.58

23 Procés mitjançant el qual s'aconsegueix tenir control sobre la pròpia vida, major autonomia i llibertat personal. (Consulteu glossari d'aquesta Guia).

Una bona pràctica

Bogotà - Colòmbia: Socialització respecte de l'ús de l'espai públic per part de nens i nenes²⁴

Les anomenades “sortides urbanes” del Projecte “Noves Veus Ciutadanes” de l'Alcaldia de Bogotà, tenen com a finalitat que les nenes i els nens explorin i coneguin l'espai públic en igualtat de condicions. Ampliar les seves referències els permet transitar i romandre al carrer amb una actitud de major confiança, i reconèixer-se com a iguals en aquest espai, la qual cosa fomenta la deconstrucció de mites i estereotips com “les nenes són porugues” o “les nenes no han d'estar al carrer”.

5.2. Intervenció en l'espai públic i foment de la convivència

L'espai públic no és neutre i els rols i les activitats dels homes i les dones en els seus territoris condicionen el seu accés efectiu - no només legal o retòric, sinó real - als drets de ciutadania, entre ells l'apropiació i l'ús de l'espai urbà. La dimensió territorial de la seguretat ve determinada pel paper central de l'espai com a condicionant de determinades dinàmiques socials²⁵.

Per exemple, sovint es tria l'ús esportiu per dinamitzar un espai públic, sense observar que aquest ús esportiu, en moltes ocasions, consolida la centralitat i el protagonisme masculí a l'espai públic, en detriment d'altres sectors. Així, caldria triar esports que no tinguessin un biaix de gènere tan acusat o que no requereixin de tant espai com el futbol, per exemple, o bé altres activitats lúdiques, relacionals, de cura, que fomentin l'ús compartit.

L'espai públic propicia uns tipus de relacions o uns altres i incideix de manera decidida en el sentiment d'inseguretat, fins i tot en la major o menor inseguretat objectiva, que deriva de les possibilitats de control, formal i informal.

A causa d'aquestes estratègies d'autoprotecció i de les experiències de violència masclista sofertes a l'espai públic, les dones han demostrat una major atenció respecte de les condicions físiques, socials i situacionals que transformen un lloc en insegur o segur.

24 CISCOSA-UNIFEM (2006): *Herramientas para la promoción de ciudades seguras desde la perspectiva de género*, Córdoba, Argentina a www.redmujer.org, p.79.

25 CISCOSA-UNIFEM (2006): *Herramientas para la promoción de ciudades seguras desde la perspectiva de género*, Córdoba, Argentina a www.redmujer.org, p.79.

Per això és fonamental que la planificació territorial i en particular el disseny de l'espai públic incorpori el criteri de seguretat i atengui particularment la percepció i experiència de les dones en aquest àmbit. En concret, a partir dels esmentats Principis de Mont-real sobre *Disseny i gestió d'espais públics segurs amb perspectiva de gènere*²⁶, es proposen les següents línies d'acció per contribuir a un espai públic segur:

Espai públic transitat i cuidat

El govern municipal ha de desenvolupar intervencions de disseny i gestió urbanística que posin en valor els espais públics com a fòrum de relació i reforcin el sentiment de veïnatge i pertinença. La intervenció a l'espai públic, lluny de reforçar l'aïllament i la segregació social i física, ha de promoure un ús compartit i no exclouent dels carrers i les places.

El trànsit normal de la ciutadania reforça el control informal dels espais, i per tant, la seguretat objectiva i el sentiment de seguretat. Partint d'aquesta premissa, una de les línies d'acció més rellevants per aconseguir la desitjada vitalitat de l'espai públic és la **barreja d'usos urbans** com a contraposició als processos de "zonificació" (el territori dividit en zones monofuncionals, a les quals o bé només s'hi treballa, o s'hi resideix, o s'hi consumeix ...). Els enclavaments derivats de processos de zonificació són àrees que a determinades hores queden desertes, i en les quals la possibilitat de control informal o de relació de veïnatge és escassa. La barreja d'usos implica, per contra, fomentar un entramat de relacions i de trànsits que potencia la confluència i la possibilitat de demanar i obtenir ajuda.

En aquest sentit, es recomana potenciar el petit comerç i considerar a comerciants de proximitat com a veïns, cosa que és clau per al suport veïnal i el control informal. Es recomana també, a la feina amb comerciants, abordar les necessitats específiques de les dones comerciants.

La posada en valor de l'espai públic implica que les autoritats municipals s'han de fer càrrec especialment del seu **manteniment** amb tots els mitjans a l'abast. Un espai públic brut, descuidat, amb mobiliari trencat,... genera sensació d'inseguretat. Per això, una altra de les línies d'acció per al foment de l'espai públic segur és garantir-ne el manteniment i la cura.

En alguns municipis hi ha una brigada d'obres, de vegades connectada amb la policia local, que rep els avisos i actua de forma immediata en la reparació del mobiliari urbà i del paviment. Un exemple d'aquesta bona pràctica és la Brigada d'Actuació Immediata (BAI) de Bilbao²⁷.

26 Consulteu apartat 3. Antecedents.

27 Més informació a www.bilbao.net

També és important promoure el manteniment d'espais privats i edificacions per part de les comunitats de propietaris/àries.

Una línia d'acció molt interessant per a la revitalització i posada en valor de l'espai públic, és l'assignació d'un ús social a solars o terrenys buits del municipi. Aquesta estratègia compleix dos objectius: d'una banda, promou el manteniment i la neteja d'espais urbans, i de l'altra, s'incrementa el nombre d'espais de trobada i relació als barris.

Bona pràctica

Manteniment i utilització temporal de solars privats per part de l'Ajuntament de Barcelona (Districte de Ciutat Vella)

L'escassetat d'espai públic per a l'esbarjo en un districte cèntric com Ciutat Vella és un problema evident. Al mateix temps, en aquest territori hi ha una sèrie de solars sense destinació definitiva que, en general, presenten un fort estat de degradació.

Amb la finalitat de condicionar i utilitzar aquests solars de manera transitòria, el Districte de Ciutat Vella ha posat en marxa un projecte pioner que consisteix en l'elaboració de convenis amb la persona o entitat propietària dels solars per a la cessió temporal del seu ús a l'Ajuntament amb fins socials o esportius.

Aquest procediment, desenvolupat pel Districte des de 2008, s'inicia realitzant un ampli llistat de solars, amb precisió de la seva ubicació, situació jurídica actual i identificació dels usos socials o esportivament necessaris. I es culmina amb la subscripció d'un contracte de cessió temporal de la persona o entitat propietària del solar a l'Ajuntament, a canvi que aquest corri a càrrec de les obligacions de manteniment i neteja.

Més de dos anys de desenvolupament han demostrat que aquest projecte, a més de ser jurídicament viable, contribueix a dinamitzar l'espai públic i fer-lo més segur.

Espai públic accessible, il·luminat i obert

Saber on s'està i a on es va (la senyalització) i veure i ser vist/a (la il·luminació i el camp de visió) són dos dels principis de Mont-real sobre espais segurs amb visió de gènere.

Un lloc visible, ben il·luminat, augmenta la percepció de seguretat, i en conseqüència, promou una major concurrència al lloc, cosa que dona encara més sensació de

seguretat. És fonamental tenir un control més o menys cert sobre l'espai. Per això, es recomana²⁸:

- Garantir la il·luminació en horari nocturn dels espais públics, especialment els recorreguts de les persones vianants, amb una distribució homogènia de les lluminàries. Evitar contrastos violents entre zones molt il·luminades i altres amb escassa il·luminació.
- Evitar els “amagatalls”, llocs que presenten barreres visuals que poden propiciar l'aïllament de les persones. Un exemple d'amagatalls són els passos subterranis, accessos a aparcaments subterranis, o els murs opacs.

A la vegada l'accessibilitat als espais i equipaments és un component fonamental relacionat amb el sentiment de seguretat. Per això, es recomana actuar garantint l'accessibilitat i la mobilitat, mitjançant:

- Itineraris per a les persones vianants ben il·luminats i senyalitzats.
- Itineraris de transport públic adequats a les necessitats de la població, especialment de les dones, que generalment realitzen més recorreguts diaris, i no tant pendulars sinó reticulars o en forma de xarxa. És fonamental que el transport públic sigui freqüent, amb horaris ben senyalitzats, i que permeti l'accés als principals equipaments.
- Camins escolars, per promoure l'autonomia i la relació veïnal dels nens i nenes en un clima de seguretat.

A continuació es presenta una experiència interessant desenvolupada al municipi de Girona que vincula els objectius d'accessibilitat i barreja d'usos urbans.

28 Recomanacions de CISCOSA-UNIFEM (2006): Herramientas para la promoción de ciudades seguras desde la perspectiva de género, Córdoba, Argentina a www.redmujer.org, p.58

Bona pràctica

Projecte Àgora - Girona

La finalitat d'aquest projecte és la creació d'itineraris sensibles al gènere que vinculin espais com l'escola amb llocs d'oci, joc i descans. Ha estat promogut des de l'Àrea de Mobilitat i els seus objectius són els següents:

- Recuperar l'espai públic com a espai de trobada.
- Fomentar les relacions entre les persones, especialment amb caràcter intergeneracional, (infància, gent gran, joves,...) a través de l'ús d'espais o itineraris que conjuguen necessitats diverses.
- Potenciar el teixit econòmic (comerç de proximitat) i social del territori.
- Prioritzar la peatonalització i els espais de descans per facilitar la mobilitat de les persones, especialment d'aquelles amb mobilitat reduïda.
- Fer més "amable" la ciutat de Girona.
- Atendre necessitats diverses en els espais comuns (lleure, descans, joc, compres, etc.)

5.3. Policia de proximitat i altres mesures de control formal

L'enfocament tradicional que explicava la inseguretat únicament a partir de les xifres oficials sobre criminalitat, atribuïa la gestió de la seguretat urbana a una única instància: la policial. No obstant això, com ja s'ha exposat, l'enfocament integral de la seguretat fa necessària una resposta interdisciplinària, que contempla les forces de seguretat al costat d'altres instàncies públiques i actors socials.

Per garantir la seguretat, a més del control informal derivat de les relacions veïnals i del trànsit normal dels ciutadans i ciutadanes, s'articulen estratègies de control formal gestionades per la policia local i pel Cos dels Mossos d'Esquadra.

Policia de proximitat

Al mateix temps que s'ha desenvolupat l'orientació preventiva de la gestió de la seguretat, s'ha anat redefinint la figura de la policia als barris i als petits municipis. S'ha passat d'una funció estrictament "policial", de reacció enfront de la criminalitat, a una **diversificació de funcions** que obeeixen a un enfocament proactiu i preventiu. Les tasques d'informació, consell, assistència i prestació de serveis derivats de detecció de demandes i necessitats són fonamentals en l'anomenada policia de proximitat.

En paral·lel a la diversificació de funcions, la policia de proximitat obeeix a una **diversificació de relacions** en l'entorn en el qual actua. Les relacions de proximitat, de confiança, de cooperació o d'aliança, deriven d'entendre la policia com una instància més que coopera en la gestió dels problemes de seguretat d'un determinat territori. Aquest tipus de relacions solen ser encomanades a l'anomenada "policia comunitària" que, dins de la policia local, és aquella encarregada de coordinar-se amb els agents socials i institucionals del territori. Les organitzacions i col·lectius de dones haurien de ser identificats per la policia comunitària com a actors clau per treballar la seguretat del territori.

Un bon nombre de municipis catalans tenen policia de proximitat o de barri, i dins dels Mossos d'Esquadra el treball de proximitat és una de les línies d'actuació fonamental.

Bona pràctica

Mataró, Barcelona: "Carta de compromisos de la Policia local amb la ciutadania"

L'Ajuntament de Mataró ha elaborat un document públic que recull les prestacions i compromisos explícits assumits per la policia local del municipi davant la ciutadania. En aquesta "carta de compromisos" s'explica la missió, les funcions i deures de la policia local, així com les vies de contacte de la població amb aquest cos policial. Aquest compromís s'estén a la policia autonòmica en aquells àmbits on l'actuació policial impliqui tots dos cossos.

La incorporació de la perspectiva de gènere en el funcionament intern de la policia local és una línia d'acció fonamental, promoguda per un nombre cada vegada més gran de municipis catalans. Aquesta estratègia s'articula al voltant de dues accions clau: a) la formació en gènere - més enllà dels programes de violència masculista - al conjunt d'agents, inclosos els comandaments, i b) el foment de la incorporació de dones al cos.

A partir de processos interns de sensibilització i anàlisi d'impacte de gènere en la seva activitat, s'està impulsant una **major presència de dones** dins de la policia local. Aquest tipus d'accions permet canvis en la percepció policial per part de la població, genera una major diversitat i afavoreix una millor i major adequació a les necessitats de seguretat de la població en general i de les dones en particular. El disseny d'aquest tipus d'estratègia sol partir d'un treball coordinat entre l'àrea de seguretat i l'àrea d'igualtat del municipi.

Altres mesures de control formal

A més de la policia de proximitat o la comunitària, hi ha altres actors que tenen com a finalitat prevenir la inseguretat i promoure la percepció de seguretat i la convivència. Dues figures que estan tenint un desenvolupament especial a l'Estat espanyol i a Catalunya a l'última dècada són la figura de l'agent cívic i la del sereno²⁹.

La figura de l'**agent cívic** s'ha desenvolupat en alguns municipis catalans. Aquests/es professionals no tenen capacitat sancionadora i solen treballar en coordinació amb la policia de proximitat pel foment de la seguretat als barris i petits municipis.

La base del seu treball és construir una relació horitzontal i propera amb la població i la seva principal tasca és aconsellar, advertir o orientar la ciutadania sobre diversos aspectes vinculats amb les ordenances municipals. Alhora, recullen necessitats i demandes pel que fa a la convivència i detecten sectors socials en conflicte.

Aquesta figura ha permès les persones estrangeres de diferents nacionalitats treballar a l'administració pública, cosa que ha creat grans ponts entre l'Ajuntament i la ciutadania estrangera del municipi. El fet que hi hagi un alt percentatge de dones també ha facilitat la identificació amb una ciutadania diversa.

Potser l'obstacle més destacat de la seva posada en marxa ha estat la seva vinculació a subvencions supramunicipals, la qual cosa pot generar inestabilitat i dificultats per aconseguir els objectius plantejats. En alguns municipis, el requisit de comptar amb el graduat escolar homologat per accedir a aquests llocs suposa una limitació per a l'accés de persones estrangeres, reduint la varietat dels perfils de les persones que hi poden accedir, un dels valors d'aquesta figura.

En algunes ciutats espanyoles s'ha reimplantat l'antiga **figura del sereno** (l'ajuntament de Gijón a Astúries va ser pioner en la recuperació d'aquesta figura el 1999). Aquesta persona desenvolupa la seva tasca en horari nocturn i té plena coordinació amb la policia local i amb els serveis d'emergència. Té com a missió la cura del municipi en general, i de forma específica, treballa per a comerciants i comunitats de veïns/es. En les seves rondes nocturnes el/la sereno s'assegura que no es produeixi cap incident; s'encarreguen de controlar l'enllumenat públic per avisar del seu mal funcionament, fanals sense llum en zones problemàtiques, etc, i revisen el mobiliari urbà per detectar possibles avaries o desperfectes. També acompanyen al portal a persones que ho requereixen, molt especialment gent gran o amb alguna discapacitat. Però en general, els seus passejos nocturns contribueixen a augmentar la sensació de seguretat i a prevenir conflictes o agressions.

²⁹ Aquesta figura té una denominació tradicionalment masculina (el sereno) perquè abans va ser un ofici portat a terme pels homes. Actualment, però, hi accedeixen dones i homes, i això farà que es normalitzi l'ús en femení de la paraula (la sereno).

5.4. La seguretat a l'espai privat - comunitari: el dret de les dones a una vida sense violència

La violència contra les dones pel fet de ser-ho (la violència masclista) és probablement la violació de drets humans més habitual i quotidiana a la qual s'enfronten les societats occidentals. La seva prevenció i eradicació és una tasca que implica totes les administracions públiques (estatal, autonòmica i local).

La Llei 5 / 2008, del dret de les dones a eradicar la violència masclista de Catalunya constitueix un marc d'actuació adequat a la normativa internacional. A més d'establir mesures de caràcter interdisciplinari, es dirigeix a combatre la violència masclista als diferents àmbits en què es produeix (espai públic, comunitari, laboral i privat). Les administracions catalanes han posat en marxa importants mesures de prevenció, detecció, informació, atenció, protecció, justícia i reparació, el detall de les quals excedeix el contingut d'aquesta Guia.

No obstant això, dins del marc de competències municipals relacionades amb la violència masclista, a més d'actuacions com la informació i l'atenció, hi ha algunes línies d'acció que s'haurien de reforçar i a les quals es dedica una breu menció. Són les següents:

Coneixement del fenomen

La violència contra les dones continua sent, sovint, un fenomen invisible. Malgrat els avenços, la informació que té l'administració pública sobre aquest tipus d'agressions és escassa, i va lligada a les dades que conformen la punta de l'iceberg: les denúncies.

Com ja s'ha avançat als apartats anteriors, l'administració municipal ha de demanar dades complementàries a les policials i judicials que puguin aportar llum sobre les arrels de la violència i sobre l'eficàcia de les mesures posades en marxa. En aquest sentit, l'**Enquesta sobre violència masclista** de Catalunya, ja esmentada a l'Apartat 3, és una bona pràctica que permetrà obtenir informació molt més completa que l'actualment disponible sobre agressions masclistes a l'esfera pública, privada i comunitària.

D'altra banda, els ajuntaments podrien completar aquestes dades amb informació provinent de grups focals, estudis, dades del sector sanitari, etc, per tal de conèixer encara millor les circumstàncies que envolten la violència masclista en cada context, i avaluar les mesures posades en marxa a la llum de les necessitats de les dones.

Conscienciació i canvi de rols

En íntima connexió amb les línies d'actuació sobre les arrels de la por, ja exposades, les mesures de conscienciació són fonamentals per transformar el context social on creixen i s'enforteixen les expressions de discriminació i violència contra les dones. Algunes línies d'acció que conviden els ajuntaments a fer més eficaces les campanyes i accions de conscienciació són les següents:

- Campanyes audiovisuals o cartells amb una certa durada (més enllà del mes o el dia emblemàtic contra la violència masclista) i dirigides molt especialment al canvi d'actitud dels homes.
- Activitats al carrer, teatre de carrer, titelles... amb un missatge de conscienciació contra la violència masclista dirigida a diferents públics, molt especialment menors i joves.
- Tallers amb homes (especialment amb joves) sobre models de masculinitat no violenta.
- Cooperació amb instàncies públiques (esportives, culturals, de transport...) del territori per difondre missatges contra la violència masclista³⁰.
- Sessions educatives i material de sensibilització adreçat a adolescents i joves en centres escolars.

Una bona pràctica

Còmic sobre violència masclista per a centres educatius de Catalunya, del Programa de Seguretat contra la Violència Masclista del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

Aquest còmic ha estat elaborat conjugant una estètica atractiva per a les i els adolescents i un contingut elaborat amb molta cura des del punt de vista dels missatges. En diferents apartats es tracten les manifestacions de la violència masclista en la parella, en la família, en la comunitat, i es promou un canvi d'actituds davant d'aquestes, tant per part dels nois com de les noies.

30 Un exemple d'aquest compromís són els Abonaments de Transport de la ciutat de Rosario (Argentina) amb lemes "No violencia contra las mujeres", citat a CISCESA_UNIFEM (2006): *Herramientas para la promoción de ciudades seguras desde la perspectiva de género*, Córdoba, Argentina a www.redmujer.org, pg.80.

Identificació i detecció

És fonamental posar a disposició dels diferents sectors institucionals i socials (policia, sector sanitari, serveis socials, educació, ONG) eines per detectar casos de violència masclista i per donar una resposta adequada davant dels mateixos. Es recomana seguir desenvolupant i estenent les següents línies d'actuació desenvolupades per alguns ajuntaments i per la mateixa Generalitat de Catalunya:

- Promoure la coordinació entre els municipis i la Generalitat per aconseguir la implicació del personal sanitari i dels serveis socials davant la detecció precoç dels casos de violència contra les dones, a través de la formació i la disposició d'eines pràctiques per a la detecció.
- Elaborar o adoptar protocols d'identificació de víctimes de tràfic de persones, amb pautes clares de derivació i atenció. Les víctimes de tràfic sovint són considerades migrants clandestines i prevalen les accions de control migratori davant la protecció dels drets humans d'aquestes víctimes de greus abusos³¹.
- Elaborar o adoptar protocols per prevenir l'assetjament sexual a la feina, detectar casos i actuar a favor de les víctimes d'aquest tipus d'agressions³².

Conclusió

L'establiment de mesures i estratègies per fomentar la seguretat des de l'enfocament de gènere dependrà dels interessos estratègics i de les possibilitats de cada municipi. Segurament, a més de les exposades, hi ha moltes altres estratègies adequades per a fomentar la seguretat.

Per tant, es recomana especialment que les mesures posades en marxa tinguin un caràcter integral, és a dir, que incideixin en els següents eixos fonamentals:

- Actuacions sobre l'arrel de la por
- Millora de l'espai públic i foment de la convivència

Només des d'aquesta integralitat es podrà contribuir al doble repte ja mencionat: aconseguir espais segurs i relacions segures.

³¹ Seguir les pautes del Conveni Europeu contra el Tràfic d'Éssers Humans, ratificat per l'estat Espanyol l'agost de 2009. www.ce.eu

³² Rellevant és el protocol contra l'assetjament sexual promogut per l'ajuntament de Guissona (Lleida) en coordinació amb una empresa de productes de carn ubicada al terme municipal, en la qual treballa una bona part de la població del municipi.

**Seguiment i
Avaluació**

6 Seguiment i Avaluació

L'elaboració d'un diagnòstic de seguretat no es pot entendre com un producte tancat, sinó com un procés en contínua retroalimentació i transformació. Això implica que la tasca de seguiment i avaluació és fonamental per a adequar les accions a les diferents demandes de la ciutadania.

El **seguiment** de la implementació de les accions s'hauria de realitzar a través d'una comissió formada per actors socials i institucionals, especialment aquells que han participat activament en la seva elaboració. S'aconsella incorporar a aquesta comissió les dones organitzades del municipi.

La tasca de seguiment consisteix en acompanyar la posada en marxa de les estratègies, identificant oportunitats, detectant obstacles, i proposant mesures per ser eliminades.

L'**avaluació** de resultat i d'impacte de les estratègies promogudes hauria de ser una tasca a realitzar periòdicament, amb la finalitat de conèixer:

- La variació de la realitat tenint en compte els indicadors de seguretat objectiva i subjectiva elaborats i utilitzats al diagnòstic.
- La variació de la percepció de la població respecte de les instàncies públiques principalment encarregades de garantir la seguretat.
- El grau d'eficàcia de les estratègies desenvolupades i la seva adequació a les demandes i necessitats dels diferents sectors de població.

Per aconseguir aquesta informació es recomana utilitzar les fonts proposades a l'apartat 4 d'aquesta Guia. Es fa especial èmfasi que a la recollida d'informació:

- Es presentin dades quantitatives, segmentades almenys per sexe i edat, i informació qualitativa.
- S'incorporin tècniques de participació, que permetin la ciutadania prendre part en l'avaluació de les estratègies.
- Es desenvolupin mesures específiques de participació per conèixer les opinions i demandes de les dones.

**Problemes que ens
podem trobar en un
procés d'aquestes
característiques i
possibles solucions**

7 Problemes que ens podem trobar en un procés d'aquestes característiques i possibles solucions

En el procés d'incorporar la perspectiva de gènere al diagnòstic i a la planificació de la seguretat dels municipis es poden donar situacions que poden dificultar-ne el desenvolupament. En aquest apartat es presenten els obstacles més rellevants que, des de l'estudi d'experiències prèvies, poden aparèixer en processos d'aquest tipus, i es proposen línies de treball per superar i fins i tot aprendre d'aquests obstacles.

A grans trets, els obstacles detectats amb més freqüència responen als següents aspectes:

OBSTACLES QUE PODEM TROBAR

ALGUNES ESTRATÈGIES SUGGERIDES PER SUPERAR O MINIMITZAR ELS OBSTACLES

OBSTACLES QUE TENEN RELACIÓ AMB L'ENFOCAMENT I LES ACTITUDS

Invisibilitat o no percepció de la necessitat: A vegades, l'enfocament amb el qual es planifiquen i executen polítiques públiques de seguretat parteix d'una suposada neutralitat, la concepció d'un ciutadà estàndard (habitualment masculí) i de l'ús exclusiu de criteris quantitius per a l'anàlisi de necessitats. Aquesta pràctica pot invisibilitzar les necessitats i percepcions específiques de les dones.

- Recolzar-nos en resultats obtinguts en els diversos espais de participació, especialment en aquells amb participació de dones, que posen de relleu les diferències.
- Posar en evidència els riscos de treballar sota el supòsit de ciutadà estàndard i de política neutra, a partir de les dades d'experiències desenvolupades a d'altres municipis.
- Fer ús de la documentació recomanada en aquesta Guia per a legitimar aquest enfocament.

Infravalorar el component tècnic de la perspectiva de gènere

Entendre que el treball en aquesta línia el pot realitzar qualsevol persona amb certa sensibilitat o amb habilitat tècnica, pot suposar la infravaloració del control que exigeix un procés d'aquestes característiques.

- Visibilitzar la necessitat que una persona experta en gènere lideri o acompanyi el procés.
- Mostrar altres experiències.
- Visibilitzar la dificultat i complexitat dels continguts al mateix temps que la importància del seu desenvolupament.

Resistències explícites a la incorporació de la perspectiva de gènere

Trobar discursos dins l'equip d'oposició explícita a la perspectiva de gènere, que argumenti que si la proposta està pensada en termes de ciutadà estàndard, ja contempla les dones, i que fer una menció explícita a les necessitats específiques de les dones generaria desigualtat.

- Aconseguir i mostrar dades sobre les diferents conseqüències de la inseguretat urbana per a les dones.
- Realitzar alguna sessió prèvia d'informació-sensibilització amb l'equip.
- Mostrar experiències exitoses desenvolupades a d'altres municipis.

OBSTACLES QUE PODEM TROBAR

ALGUNES ESTRATÈGIES SUGGERIDES PER SUPERAR O MINIMITZAR ELS OBSTACLES

OBSTACLES QUE TENEN RELACIÓ AMB L'ENFOCAMENT I LES ACTITUDS

Implicacions desiguals en el procés

En el procés de diagnòstic, no totes les persones o àrees necessiten tenir un mateix paper en el seu desenvolupament. Però és important que hi hagi un compromís amb el procés i amb els que el lideren, que faciliti el treball i la consecució dels seus objectius

- Bona organització del treball: tasques, activitats, implicacions dels professionals de l'equip.
- Designar persones responsables, revisar acords, funcions i tasques periòdicament.
- Posar èmfasi davant la importància que diferents perfils professionals s'impliquin en el procés per assegurar-ne l'èxit.
- Visibilitzar per igual el paper i el treball de totes les persones de l'equip, sense que hi hagi treballs "a l'ombra"
- Informar periòdicament a tota l'entitat i a la ciutadania del que s'està fent.

Accions de forma però no de fons i limitacions en l'abast del procés

Un procés d'aquestes característiques suposa una tasca profunda que hauria de derivar en accions transformadores. No obstant això, passa de vegades que un diagnòstic profund es tradueix en una sèrie d'accions o recursos de caràcter puntual sense capacitat per assolir els objectius del procés. Això suposa desvaloritzar l'abast del treball previ i del procés en conjunt.

- Assegurar que el diagnòstic conclou en un Pla d'Acció, dotat del pressupost necessari, amb objectius i línies d'acció de curt, mitjà i llarg termini, amb capacitat per transformar la realitat.
- Assegurar un compromís polític visible que concedeixi legitimitat a l'acció, reconegui el procés i el garanteixi en la seva totalitat.

OBSTACLES REFERITS A LES EINES

Desconeixement de com desenvolupar un procés d'aquestes característiques

Una altra de les situacions que podem trobar-nos fa referència a limitacions que es poden donar en el cas de no saber què ni com fer per incorporar la perspectiva de gènere en les polítiques de seguretat ciutadana del municipi. En aquest cas, hi ha materials, entre ells aquesta Guia que oferim, que busquen orientar i ajudar en aquesta tasca.

- Identificar possibles àrees, serveis o persones individuals que tinguin experiència en processos similars i puguin ajudar-nos, especialment a l'inici del procés.
- Proposar sessions de formació de l'equip
- Recercar materials que puguin servir de suport al procés
- Identificar fórmules existents a l'entitat que puguin ser vàlides per al procés.

OBSTACLES REFERITS ALS RECURSOS

Manca de recursos materials, temporals i / o humans

L'absència o limitació de recursos destinats a l'elaboració i la implementació de diagnòstics de seguretat amb perspectiva de gènere pot suposar un obstacle que condicioni tant el desenvolupament com la incidència del procés. Tan important com els recursos materials i humans, és que es valori de manera adequada el recurs "temps" que el procés necessita.

- Ajustar el procés a les possibilitats reals d'execució.
- Prioritzar una acció sobre d'altres
- Fer un calendari que s'ajusti a la realitat
- Trobar aliances i suports interns però també externs, per garantir una execució correcta de les diferents fases
- Vincular-se a xarxes i / o processos supralocals que serveixin de referència i suport

Les limitacions exposades no són úniques ni excloents, de manera que se'n poden donar diverses al mateix temps o durant el mateix procés.

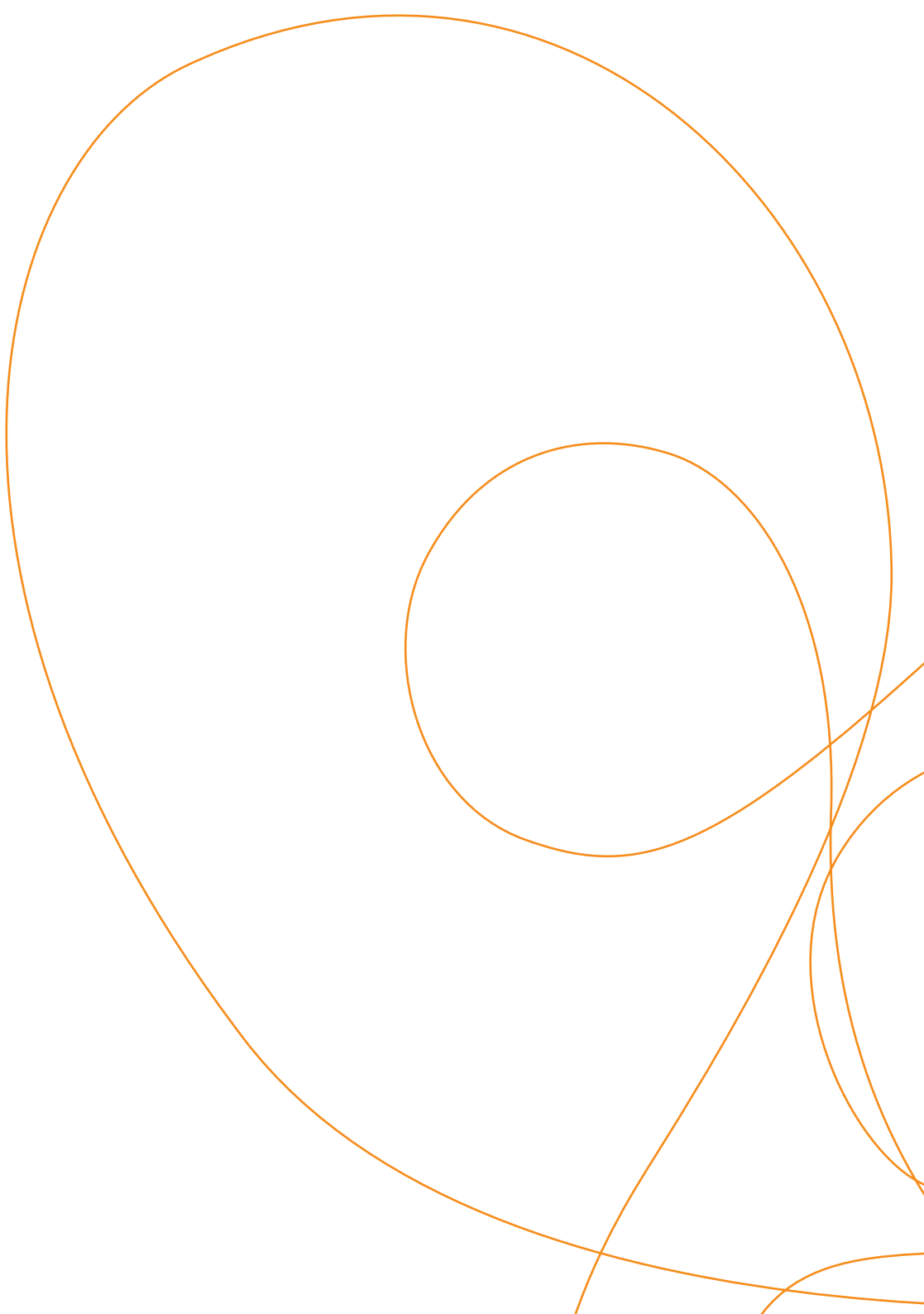
Per últim, hi ha qüestions generals a les quals ens podem anticipar, per prevenir els problemes, a través d'algunes pràctiques que donen resultats en processos d'aquestes característiques. Algunes d'aquestes estratègies són:³³

- Recollir la informació necessària sobre normativa, necessitats, desigualtats, demandes, altres experiències i avantatges, per tenir una base sòlida en el moment de plantejar aquest procés a l'Entitat.
- Fer una recerca d'aliances i suports interns amb persones que puguin aportar la seva sensibilització, informació o capacitat de decisió dins i fora de l'organització.
- Analitzar els elements interns i externs que puguin afavorir o dificultar el procés.
- Prioritzar l'assoliment de compromisos possibles i negociats, doncs serà molt més efectiu que comptar amb un ambiciós pla d'actuació aconseguit amb una participació escassa.
- Tenir en compte que els èxits que es van aconseguint afavoreixen la motivació de les persones i l'impuls per continuar.
- Tenir present que els diferents públics externs (ciutadania, organitzacions, altres administracions) poden suposar un suport que reforci el procés iniciat.

³³ Diputació d'Àlava, Ajuntament de Vitòria (2002). *Generando igualdad. Guía para la incorporación del enfoque de género en actuaciones y programas.*

Fitxes

8 Fitxes

Fitxa 1: Taula de fonts d'informació quantitativa i qualitativa

INFORMACIÓ QUANTITATIVA	
FONTS	DESCRIPCIÓ
Dades policials	Dades de denúncies i queixes rebudes per la policia
Dades de serveis d'atenció a víctimes de violència masclista	Dades referents a les dones que utilitzen aquests serveis
Dades de serveis sanitaris, socials i educatius	Dades recollides i sistematitzades per aquests serveis públics
Dades d'urbanisme, transport, espai públic	Dades i queixes relacionades amb el transport, l'espai públic, el disseny urbà...
Dades d'organitzacions socials	Dades de persones ateses per ONGs, informes realitzats sobre seguretat als barris...
Revisió d'enquestes o sistematització de dades d'altres àrees o d'estudis, articles, etc. en relació amb la seguretat al territori	Informació provinent d'enquestes, anàlisis, informes d'investigació, memòria, articles, realitzats al territori i que aportin informació referent al concepte de seguretat en el seu sentit més ampli

INFORMACIÓ QUANTITATIVA

FONTS	DESCRIPCIÓ
Bústies de demandes	Revisió i anàlisi de les demandes explicitades mitjançant bústies de suggeriments de l'entitat
Observació directa de professionals	Observació, amb recolzament en guions i eines creades amb aquesta finalitat, de qüestions referents a la seguretat
Actes dels consells de seguretat municipal	Documents de sistematització dels temes tractats i la informació recopilada en les reunions del consell de seguretat, mesa de seguretat, etc.
Tallers de participació amb la ciutadania	Identificació, mitjançant l'aplicació de tècniques de participació, de necessitats i demandes ciutadanes en referència a la seguretat i la convivència
Caminades i auditories amb dones	Identificació de necessitats i demandes referents a seguretat explicitades per les dones, a partir del treball realitzat in situ
Grups focals o de discussió	Explorar las percepcions de les dones pel que fa a la violència mitjançant el debat

Fitxa 2: Tallers i grups d'informació qualitativa. Dades clau.

TÈCNIQUES	DURADA	NOMBRE DE PARTICIPANTS	MATERIALS NECESSARIS	LLOC DE REALITZACIÓ	
Tallers de participació ciutadana	Tallers EASW	De 4 hores a 2 dies	Entre 30 i 40 persones	<ul style="list-style-type: none"> • Paper (blanc i/o de colors) • Retoladors de colors • Paper autoadhesiu • Cartolines de colors • Guió amb preguntes clau 	Preferentment un lloc neutral, sense relació amb l'entitat convocant o proper a la ciutadania
	Cafès diàleg	De 2 a 6 hores	Entre 20 i 40 persones		
	Arbre del problema	De 2 a 6 hores	Entre 20 i 40 persones		
	Espai obert	De 4 hores a 2-3 dies	Entre 10 i 100 persones		
Taller i caminades amb dones	De 2 a 5 hores	Entre 10 i 14 dones per grup (Es poden fer diversos itineraris amb diferents grups)	<ul style="list-style-type: none"> • Plànols de la ciutat • Paper • Retoladors de colors • Càmera fotogràfica 	Carrer i un espai de treball preferentment neutre	
Grups focals o de discussió amb dones (també és pot fer algun grup de contrast amb homes)	Aproximadament unes 2 hores	Entre 6 i 10 persones. Els que hi participen responen a una sèrie de criteris comuns (pot ser edat, nivell social, sexe, origen, etc.)	<ul style="list-style-type: none"> • Guió de preguntes • Gravadora (amb el permís dels assistents) 	Preferentment un lloc neutral, sense relació amb l'entitat convocant	

Fitxa 3: Exemple de metodologia per a l'elaboració d'un mapa de percepció i victimització³⁴

La metodologia participativa per a l'elaboració d'un mapa de percepció i victimització amb dones consta de dues sessions (taller de debat i caminades), que es recomana realitzar de manera consecutiva, sempre que sigui possible. Per exemple, es podria realitzar el taller de debat un divendres a la tarda i l'endemà al matí o a la tarda, la caminada.

Participants: nombre i composició

El nombre òptim de participants és entre 30-35 dones, veïnes de les diferents zones del municipi i que en mostrin la diversitat – veïnes de diferents sectors socials, econòmics i culturals – mirant de garantir l'equilibri entre els barris i nuclis.

Metodologia detallada del taller de debat

Sessió de treball en grups (Temps previst: 1 hora i 30 minuts). Les dones treballen dividides en petits grups, d'unes 5 persones, segons el nombre total d'assistents. Cada grup compta amb una dinamitzadora que treballa amb les dones sobre plànols ampliat del municipi. El resultat final del treball dels grups és marcar al plànol del municipi un seguit d'espais públics que constitueixen zones hostils, que es perceben com a insegures o com a espais urbans a millorar. Si hi hagués temps, se'ls pot demanar que diguin el nom d'alguns espais percebuts com a agradables i “amables”, que representarien bones pràctiques urbanes.

Plenari (Temps previst: 1 hora). Es realitza una posada en comú dels resultats del treball de cada grup. Una o dues portaveus voluntàries de cada grup presenten els resultats a la resta de gent. Es tanca el plenari amb la convocatòria d'una caminada exploratòria.

Metodologia de les caminades de reconeixement i exploració

Per concretar la visió de les zones exposades al plànol i complimentar la sessió de debat, es realitza una caminada exploratòria amb les veïnes d'una durada aproximada d'entre 2 hores i 2 hores i mitja.

Per tal de cobrir el major nombre de zones classificades al taller com a insegures, es recomana realitzar diferents grups de dones amb les seves corresponents dinamitzadores. La caminada exploratòria consisteix en recórrer un seguit

³⁴ Basat en l'experiència d'actualització del “Mapa de la Ciudad prohibida para las mujeres de Durango” (Biscaia) coordinada pel Grupo de Estudios y Alternativas (Gea 21), l'any 2009.

d'itineraris, basats en les zones i llocs que les participants hagin identificat com a “punts negres” o espais crítics, i inclou les següents activitats:

- Comprovació dels espais seleccionats, tenint en compte aquelles variables que incideixen o repercuteixen en la seguretat o sensació d'inseguretat.
- Realització de reportatges fotogràfics per constatar gràficament l'estat real dels espais que produeixen inquietud o por.
- Discussió en grup, al mateix temps que es visiten els llocs, per a l'elaboració de propostes de millora o mesures correctores en funció dels problemes observats.

Al procés de reconeixement es tracta de recopilar informació referent a les següents qüestions:

- Principals característiques dels punt negres i la seva localització.
- Tipus d'entorn urbà i activitats.
- Qualitat i manteniment dels espais i carrers.
- Visibilitat i il·luminació.
- Activitat veïnal i possibilitats de control social informal.

Recollida de les conclusions

Els resultats del taller de debat i de les caminades (intervencions individuals, conclusions dels grups i les extretes al plenari, el treball de camp als itineraris), els han de recollir per escrit les dinamitzadores que han treballat amb cada grup, en un esborrany endreçat.

Sessió de contrast amb personal tècnic del municipi

L'esborrany del treball es presenta al personal tècnic responsable d'àmbits com seguretat, urbanisme, transport, educació i igualtat en una sessió de treball de 2 a 4 hores de durada, per tal de valorar tècnicament el desenvolupament de les propostes de les dones i establir les possibles línies d'acció per atendre les principals necessitats detectades per les dones.

Amb tot el material es realitza el document final, el qual recull el diagnòstic i propostes realitzades per les dones, així com les aportacions i opinions del personal tècnic.

Fitxa 4: Línies d'acció recomanades

1. Actuacions relatives al perquè de la por

- Promoció de l'ús de l'espai públic per part de dones i nenes.
- Tallers d'empoderament i autoestima per a dones.
- Educació de nens i nenes per a la superació de rols sexistes.

2. Millora de l'espai públic i foment de la convivència (Principis de Mont-real)

- Promoció dels espais públics: espais transitats = espais segurs.
- Valoració de l'espai públic: manteniment, recuperació d'espais degradats, gestió de conflictes per l'ús de l'espai.
- Mobilitat i accessibilitat: zones de vianants segures, mitjans de transport adequats a les necessitats de les dones.
- Millora i manteniment de la il·luminació i la senyalització.

3. Control formal i nous rols policials

- Impuls i consolidació de la policia de proximitat: rols policials preventius i proactius (més que reactius), relació més propera i quotidiana amb la comunitat, més presència als barris.
- Incorporació de la visió de gènere a l'organització policial: foment de la incorporació de dones i formació de gènere.
- Desenvolupament d'altres figures de control formal, com ara els agents cívics o el sereno, que impliqui més presència als espais i amplii les possibilitats d'obtenir ajut.

4. Prevenció i detecció de la violència masclista

- Estratègies per tenir més coneixement del fenomen: enquestes, grups focals i dades d'oficines d'atenció a la víctima com a complement de les dades policials.
- Millora contínua de les accions i campanyes de conscienciació i sensibilització, mitjançant la implicació d'altres serveis públics o el treball amb adolescents i joves.
- Identificació i detecció: elaboració i difusió d'eines per a la detecció de casos de violència masclista per part dels diferents sectors professionals i organitzacions del municipi.

Fitxa 5: Indicadors per mesurar el grau d'institucionalització de la visió de gènere en les polítiques municipals de seguretat

Sobre la perspectiva

- Reconeixement de la diversitat ciutadana i la importància de representar en el diagnòstic tots els sectors socials.
- S'atribueix a les dones i a les organitzacions de dones un rol protagonista en les fases de diagnòstic, disseny d'estratègies, seguiment i avaluació.
- Es promou la transversalitat de la perspectiva de gènere en el treball de l'equip interdisciplinari encarregat de les polítiques, mitjançant la formació i processos de coordinació.

Sobre la recollida d'informació

- Es fa un mapa social i institucional del territori a fi i efecte d'establir una xarxa d'aliances per al diagnòstic i el desenvolupament de les estratègies.
- Es segmenta, com a mínim, per sexe, edat i nacionalitat, la informació referent a la població del territori.
- S'obtenen dades segmentades per sexe de les estadístiques policials i dels estudis de percepció de seguretat i victimització.
- S'utilitzen metodologies participatives per conèixer la percepció i les experiències diferenciades d'homes i dones.

Sobre l'anàlisi

- S'identifiquen i es presenten les diferències entre homes i dones en relació amb la victimització (denunciada i no denunciada) i la percepció de seguretat.
- S'analitzen els motius d'aquestes diferències i concretament l'impacte derivat de la discriminació per motius de gènere.

Sobre les estratègies

- Es formulen estratègies, amb el finançament necessari, per atendre les demandes específiques de les dones en matèria de gènere.
- Es formulen estratègies per combatre la discriminació per raons de gènere en l'ús de l'espai públic i se'n potencia l'ús per part de dones i nenes amb accions positives.
- Es posen en marxa mesures d'incorporació de la visió de gènere en el disseny, la planificació i el manteniment de l'espai públic.

Sobre el seguiment i l'avaluació

- Es creen indicadors que permetin mesurar la reducció de la discriminació i el foment de la seguretat de les dones.
- Es desenvolupen avaluacions periòdiques amb participació de la població, especialment col·lectius i organitzacions de dones.
- Es corregeixen les estratègies, prenent com a base els resultats de les avaluacions dutes a terme.

Glossari de termes

9 Glossari de termes

En aquest apartat es presenten per ordre alfabètic els termes relacionats amb la perspectiva de gènere, la seguretat ciutadana i les eines proposades, que servirà per aclarir conceptes.

A

Acció positiva

Mesures dirigides a un grup determinat, amb les quals es pretén corregir o fer prevenció d'una discriminació o compensar els desavantatges resultants d'actituds, comportaments i estructures existents. (Document "100 paraules per a la igualtat" de la Unió Europea).

Assetjament sexual

Qualsevol comportament de naturalesa sexual o de connotacions sexistes, no desitjat per la víctima, que afecta la dignitat de dones i d'homes. S'inclou aquí, en l'àmbit laboral, el comportament de superiors i de col·legues (Document "100 paraules per a la igualtat" de la Unió Europea).

Assetjament per raó de sexe

Constitueix assetjament per raó de sexe qualsevol comportament realitzat en funció del sexe de la persona, amb el propòsit o l'efecte d'atemptar contra la seva dignitat i de crear un entorn intimidatori, degradant o ofensiu. (Art. 07/02 7.3 i 7.4 de la Llei Orgànica 3 / 2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes).

Anàlisi de gènere

Estudi de les diferències existents en funció de les condicions, necessitats, índexs de participació, accés als recursos i desenvolupament, accés al poder, presa de decisions, etc., entre dones i homes, i que es deuen als rols que tradicionalment s'han assignat a dones i homes.

Avaluació de l'impacte en funció del gènere

Anàlisi de les polítiques i programes en funció de com afecten a les dones i als homes, a fi de neutralitzar els efectes discriminatoris i fomentar la igualtat entre homes i dones.

C

Ciutadania

La ciutadania constitueix l'entramat de drets i deures que fonamenta la identitat sociopolítica de la persona, la seva capacitat de ser i d'interactuar amb les altres persones i amb l'Estat.

D

Desagregació per sexe/ Segmentació per sexe

Recollida i desglossament de les dades i de la informació estadística per sexe, que fa possible una anàlisi comparativa, tenint en compte les especificitats de gènere.

E

Empoderament

Procés mitjançant el qual tant homes com dones assumeixen el control sobre les seves vides: estableixen les seves pròpies agendes, adquireixen habilitats (o són reconegudes per les seves pròpies habilitats i coneixements), augmenten la seva autoestima, solucionant problemes i desenvolupant l'autogestió. És un procés i un resultat.

Equitat de Gènere

L'equitat de gènere es refereix a la justícia, al tractament d'homes i dones, segons les seves necessitats respectives. A partir d'aquest concepte es poden incloure tractaments iguals o diferents encara que considerats equivalents en termes de drets, beneficis, obligacions i oportunitats.

Espai domèstic

S'identifica amb l'àmbit reproductiu, amb l'espai on es cobreixen les necessitats personals i on es realitzen les tasques de cures.

Espai privat

És l'espai i el temps propi que no es dona a altres persones, que es procuren per a si mateixes, allunyades de l'espai domèstic o del públic; és aquell espai on les persones es cultiven per projectar-se després en l'àmbit públic.

Espai públic

S'identifica amb l'àmbit productiu, amb l'espai de l'activitat, on té lloc la vida laboral, social, política i econòmica.

Estereotips de gènere

Imatges mentals molt simplificades i preconcebudes de com són (o com han de ser) les dones i els homes.

F

Feminisme / Feminismes

Teoria i moviments socials, polítics i econòmics protagonitzats per dones, que al llarg de la història han denunciat, estudiat, revelat i transgredit el sistema social imperant, basat en la preeminència del masculí i l'home sobre la subsidiarietat i subordinació d'allò femení i de les dones.

G

Gènere

És una categoria que defineix les actituds i atributs socialment construïts i reproduïts que han d'exercir les dones i els homes. Se li adjudiquen a cada sexe d'una manera directa i es perpetuen amb les pràctiques i polítiques.

I

Igualtat de tracte i oportunitats

La igualtat de tracte i oportunitats entre homes i dones és un dels principis fonamentals de l'ordenament jurídic internacional, comunitari, espanyol i català. Implica lluitar contra tota discriminació derivada de la llei i de la pràctica i que homes i dones accedeixin amb les mateixes oportunitats als drets de ciutadania.

Impacte de gènere

Correspon a l'anàlisi prèvia a l'aplicació d'una norma, projecte, programa. Tracta d'avaluar davant canvis, modificacions, influències i resultats que es puguin donar amb la seva aplicació pel que fa al manteniment o subversió de les desigualtats de gènere.

Indicadors d'igualtat

Són aquelles variables que permeten avaluar el grau de modificació social, cultural, normativa, etc., provocada arran d'un programa, projecte o acció concreta, referida sempre al nivell d'accés a drets i oportunitats i la participació de dones i homes.

Invisibilització de la dona

Desvalorització que fa la societat de les activitats realitzades per les dones. Considerar com a natural aquesta infravaloració.

M

Masclisme

És el conjunt d'actituds i pràctiques apreses sexistes, vexatòries o ofensives dutes a terme en pro del manteniment d'ordres socials on les dones, o altres grups socials percebuts com a més dèbils, són sotmesos o discriminats. Actitud de prepotència dels homes respecte de les dones.

Model social androcèntric

Es denomina així a l'organització social de gènere que estableix el masculí com a paradigma de l'humà, atorgant poder simbòlic i material als homes sobre les dones, subordinant el femení i les dones sota un pretès neutre.

P

Paritat

Suposa el reconeixement de les diferències, similituds i especificitats entre individus. En el cas de les dones expressa, a nivell polític, la reivindicació del mateix accés als béns, els recursos, serveis, quotes de poder i riqueses de la societat.

Des d'un punt de vista ètic estableix l'equivalència i equipotència entre dones i homes, que deriva en relacions simètriques de poder, on els interessos, necessitats i desitjos d'unes i altres compten amb el mateix valor. El seu interès és més qualitatiu que el merament quantitatiu.

Perspectiva de gènere

Forma sistemàtica d'observar l'impacte diferenciat de pràctiques, projectes, polítiques i lleis sobre els homes i les dones i sobre les relacions entre tots dos.

Prevenició situacional

Estratègies fonamentades en la idea que a partir del control de l'entorn urbà és possible reduir la possibilitat de cometre delictes o dissuadir les persones agressores, així com disminuir la percepció d'inseguretat o seguretat de les persones, incidint sobre el condicionament de l'espai físic i en el control social informal de les persones que hi viuen.

R

Rols de gènere

Comprenen tots els rols i expectatives diferents que socialment s'adjudiquen a dones i homes. Aquests continguts orienten i regulen tots els àmbits: el paper i contribució social, les tasques i activitats que es consideren pròpies de dones i pròpies d'homes, les capacitats i actituds, i el seu prestigi i importància en l'esquema social. (Generant igualtat. Guia per a la incorporació de la perspectiva de gènere en actuacions i programes. Diputació Foral d'Àlaba. Ajuntament de Vitòria-Gazteiz)

S

Sexisme

Conjunt de tots i cadascun dels mètodes utilitzats pel patriarcat per poder mantenir en situació d'inferioritat, subordinació i explotació el sexe dominat. El sexisme inclou tots els àmbits de la vida i les relacions humanes, de manera que és impossible fer una relació, ja no exhaustiva, sinó tan sols aproximada de les seves formes d'expressió i punts d'incidència.

T

Treball productiu

Es refereix al treball reglamentat, subjecte a dret, reconegut socialment, l'exercici del qual té com a recompensa una remuneració econòmica. La participació de les dones al mercat laboral ha estat determinada per les necessitats de cada època històrica. A partir de la Revolució Industrial, tant el treball productiu com el reproductiu comencen a ser definits com a funcions de gènere i concebuts en espais excloents (espai públic = tasques productives = homes / espai domèstic = tasques reproductives = dones).

Treball reproductiu

També anomenat treball domèstic, no mercantilitzat, és aquell que té com a objectiu la reproducció de la vida en la seva més àmplia accepció. Fa referència a totes les tasques, funcions i responsabilitats relacionades amb la cura i el manteniment de la llar, de les persones que integren la família, ja siguin menors, persones adultes o grans. Aquest treball, al llarg de la història ha estat adjudicat, per mandat de gènere, a les dones, i ha estat desvalorat i invisibilitzat. Tanmateix, la seva contribució al desenvolupament social és, avui, inqüestionable. En aquest sentit són múltiples els estudis i iniciatives per conèixer les seves aportacions i reconèixer el seu valor.

Transversalitat de gènere

En anglès, *gender mainstreaming* vol dir que s'ha de prestar atenció constant a la igualtat entre dones i homes en els diagnòstics, les estratègies i les intervencions. També fa referència a la participació de les dones, en pla d'igualtat amb els homes, en els processos de diagnòstic, en la definició de les polítiques i en l'avaluació de les mateixes.

V

Violència de gènere / violència masclista

Tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tingui o pugui tenir com a resultat un dany o sofriment físic, sexual o psicològic per a les dones, fins i tot les amenaces d'aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, tant si es produeix en la vida pública o privada. (Declaració de les Nacions Unides sobre l'eliminació de la violència contra les dones 1993).

An orange square containing the number '10' in white, bold, sans-serif font.

10

**Bibliografia i
enllaços d'interès**

10 Bibliografia i enllaços d'interès

En aquest apartat s'inclouen una sèrie de referències bibliogràfiques i enllaços a la xarxa consultats durant l'elaboració d'aquest document, i altres que poden servir per ampliar el contingut de la Guia i ajudar a la posada en pràctica dels seus consells.

Referències bibliogràfiques genèriques

- Comissió Europea, Direcció General del Treball, Relacions Laborals i Assumptes Socials (1998) *100 palabras para la igualdad, Glosario de términos relativos a la igualdad entre hombres y mujeres.*
- Diputació Foral d'Àlaba. Ajuntament de Vitòria - Gazteiz (2002): *Generando igualdad. Guía para la incorporación del enfoque de género en actuaciones y programas.* Vitòria.
- Eva Salaberria Artano. *Talleres de participación y ciudadanía - materiales Participación y ciudadanía no organizada.* Ajuntament de Jerez de la Frontera. http://www.jerez.es/fileadmin/Documentos/Participacion_Ciudadana/Formacion_para_Participacion/Participacion_y_ciudadania_no_organizada_-_Eva_Salaberria.pdf
- FEMP (2009): *Guía para la gestión de las políticas locales de igualdad en los gobiernos locales de municipios de menos de 10000 habitantes*, Madrid. Disponible a <http://www.femp.es>
- Fernando Pindado Sánchez (2005): *La participación no se improvisa*, a la Revista d'estudis locals. Núm. 87 Novembre - desembre, 2005. Madrid. També disponible a http://www.jerez.es/fileadmin/Documentos/Participacion_Ciudadana/Formacion_para_Participacion/La_participacion_no_se_improvisa_-_Fernando_Pindado.pdf
- Fernando Pindado Sánchez (2009): *La participación ciudadana es la vida de las ciudades*, Edicions del Serbal, S.A. Barcelona. També una ponència resum a www.laspalmasgc.es
- Llei Orgànica 1/2004, de 29 de desembre de 2004, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere.
- Llei Orgànica Estatal 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.
- Llei 5/2008, del dret de les dones a eradicar la violència masclista a Catalunya.

- Luis Enrique Alonso (1998): "Sujeto y discurso: el lugar de la entrevista abierta en las prácticas de la sociología cualitativa", a Delgado, Juan Manuel i Juan Gutiérrez, *Métodos y técnicas cualitativas de investigación en ciencias sociales*, Ed. Síntesis, Madrid.
- Marta Pereyra de la Iglesia (2001): *Avanzando en la teoría de género. Guía metodológica para trabajar con grupos*. Asociación de Mujeres Jóvenes. Madrid.
- "Red Kideitu", Emakunde / Institut Basc de la Dona (2007): *Guía para la incorporación del enfoque de género en los proyectos de empleo y formación. Aprendiendo de la experiencia EQUAL*, Vitòria.
Disponible a <http://www.kideitu.euskadi.net/>

Referències bibliogràfiques específiques i enllaços d'interès

- Anna Bofill Levi (2008): *Guia per al planejament urbanístic i l'ordenació urbanística amb la incorporació de criteris de gènere*, Institut Català de les Dones, Generalitat de Catalunya.
- Ana Falú (2009). *Mujeres en la ciudad. De violencias y derechos*. Red Mujer y Habitat de América Latina. Edicions SUR. Santiago de Xile.
- Ajuntament de Mataró (2007): Pla de Seguretat Local de Mataró 2007.
www.mataro.org
- Charlotte Boisteau (Dir.) Clara Xifra (Col.) (2007): *Políticas urbanas y convivencia en ciudades de América Latina. Hacia una gestión integral de la ciudad*. Cahier du LaSUR n° 11 i Cahier de la Coopération n° 14. Generalitat de Catalunya, UNITAR, CIFAL, EPA. Barcelona.
- Comité d'action femmes et sécurité urbaine, CAFSU (2002): *La seguridad de las mujeres, de la dependencia a la autonomía*, Montreal.
Disponible a www.femmesetvilles.org
- Fòrum Europeu per a la seguretat urbana (2007): *Guía sobre las auditorias locales de seguridad. Síntesis de la práctica internacional*. Disponible a www.fesu.org
- Govern Basc, Departament d'Habitatge i Assumptes socials (2009): *Manual metodológico para la realización de mapas de análisis urbanístico desde la perspectiva de género y vida cotidiana de la ciudadanía. Mapas de la ciudad prohibida en municipios de la CAPV*.
Disponible a http://www.ekitentinking.org/documents/67_hiria_kolektiboa.pdf

- Josep M. Lahosa (2008): Seguretat i ciutat inclusiva, a <http://www.aeryc.org>
- Isabela Velázquez (2000); *El tiempo de las cerezas; reflexiones sobre la ciudad desde el feminismo*. Disponible a <http://habitat.aq.upm.es/select-sost/ad2.html>
- Liliana Rainero, Maite Rodigou, Soledad Pérez (2006): *Herramientas para la promoción de ciudades seguras desde la perspectiva de género*. CICSA (Centro de Intercambio y Servicios para el Cono Sur), UNIFEM (Fondo de Desarrollo de Naciones Unidas para la Mujer), AECID (Agencia española para la Cooperación Internacional y el Desarrollo), Córdoba, Argentina.
- María Naredo (2002): “Seguridad Urbana y miedo al crimen”. Article publicat a *French Fries* revista digital Butlletí CF+S Ciudades para un futuro más sostenible nº 22. Desembre 2002.
Disponible a <http://habitat.aq.upm.es/boletin/n22/amnar.html>
- María Naredo (2009): “Adecuación de las políticas públicas de seguridad a las necesidades de las mujeres: una cuestión urgente” article publicat a *Género, seguridad pública y violencia machista*. Revista Catalana de Seguretat pública, núm. 20 (abril 2009), p.p.61-73.
- Marta Román (2009): “Recuperar la confianza, recuperar la ciudad”, Ana Falú (Ed.) Mujeres en la ciudad. *De violencias y derechos*. Red Mujer y Habitat de América latina. Edicions SUR. Santiago de Xile (pp.137-144).
- Marta Román Rivas (2002): *La pócima de la inseguridad. Ponència*. Disponible a <https://sv010.basauri.net>
- Tamar Pitch (2007): El género de la seguridad urbana. Article de la plataforma digital de formació berdingune..euskadi.net. Emakunde / Institut Basc de la Dona <http://www.berdingune.euskadi.net>

Informació sobre tècniques metodològiques:

- Disseny de mapes socials
<http://www.uji.es/bin/serveis/sasc/ext-uni/oferim/forma/jorn/tall.pdf>
- Metodologia EASW
<http://www.ecourbano.es/>
- Metodologia del Cafè Diàleg
<http://www.slideshare.net/julentxu/metodologa-world-cafe>

- Metodologia de l'Arbre del problema
<http://www.comfama.com/GerenciaSocial/Contenidos/cursos/Cepal/Memorias.asp>
- Metodologia de l'Espai Obert (Open Space)
www.amauta-internacional.com/BIBVIRT/EspacioAbiertoJN.pdf

Altres enllaços d'interès:

- Experiències d'auditories locals i caminades exploratòries (exemple de “mapes de la ciutat prohibida”).
<http://www.hiriakolektiboa.org/blog/proyectos/mapa-de-la-ciudad-prohibida-de-basauri/>
- Jornades d'Urbanisme i Gènere. Una visió necessària per a tots (materials).
<http://www.urbanismeigenera.net/>
- Col·lectiu Punt 6 per a la incorporació de la perspectiva de gènere a la planificació urbana
www.punt6.net
- Col·lectiu de dones urbanistes.
http://guiagenero.mzc.org.es/GuiaGeneroCache/Pagina_Decisiones_000066.html
- Ciutats per a un futur més sostenible. Biblioteca CF+S. (materials)
<http://habitat.aq.upm.es/>
- Amèrica Llatina Genera. Gestió del coneixement per a l'equitat de gènere.
<http://www.americalatinagenera.org>

Generalitat de Catalunya

Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació

Programa per a l'equitat de gènere

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació